

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Problémové chování psů a jeho náprava

Bakalářská práce

Autor práce: Denisa Srnková

Obor studia: Kynologie

Vedoucí práce: Dr. Ing. Naděžda Fiala Šebková

© 2018 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Problémové chování psů a jeho náprava" jsem vypracoval(a) samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne datum odevzdání

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí bakalářské práce, paní Dr. Ing. Naděždě Šebkové, za její pomoc a cenné rady při vzniku této práce. Dále bych poděkovala celé své rodině, přátelům a kolegům z práce za rady, pomoc a podporu při mém studiu.

Problémové chování psů a jeho náprava

Souhrn

Cílem práce bylo sepsání co nejkomplexnější a zároveň aktuální vědecké rešerše, jež v sobě zahrnuje nejzávažnější okruhy problémového chování psů, popisuje nezbytnou prevenci, jeho příčiny a možnosti nápravy.

Jsou zde popsány přirozené potřeby psa, fyziologické i psychické. Podrobně popsány jednotlivé druhy problémového chování, příčiny a důsledky, které mohou vzniknout vlivem stresu, predispozicí plemene, nežádoucí výchovou či nesprávným výcvikem jedince. Dále jsou pak popsány veškeré druhy problémového chování a různé patologické projevy, jež jsou pro člověka obtěžující, jindy až na životě ohrožující.

V rešerši se věnuji příčinám těchto poruch a jejich důsledkům, stejně tak jako možnostem nápravy a prevenci těchto nevhodných projevů chování. Je zde nastíněn pohled společnosti na tzv. nevladatelné a volně pobíhající psy v otevřeném prostranství.

Problémovému chování lze předcházet výběrem správného plemene, zvážením svých časových, finančních možností a dosavadních zkušeností se psy. Všeobecně se doporučuje začínajícím chovatelům volbu plemene konzultovat se zkušenějšími chovateli, výcvikáři, případně s majiteli útulků, pokud se rozhodneme psa adoptovat.

Nelze psa vybírat pouze na základě vzhledu, barvy srsti. Důležité je zvážit celkový charakter plemene. Pokud se již člověk rozhodl pro dané plemeno, je stěžejní vybrat správnou chovatelskou stanici, která štěně připraví do nové rodiny. Určitě není vhodné konkrétní plemeno pořizovat bez průkazu původu, kdy není zaručen původ. V opačném případě je na místě návštěva útulků a konzultace s pracovníky o adopci vhodného psa.

Správná volba čtyřnohého společníka, je velký dar, který lidé dostali. Díky němu jsou lidé blíží své rodině, přátelům i sami sobě.

Klíčová slova: pes, behaviorální problémy, agresivita, separační anxiety, náprava

Problematic behavior of dogs and its correction

Summary

The aim of the thesis was to compile the most comprehensive and up-to-date scientific research which includes the most important topics of problematic behavior of dogs, describing its causes, possibilities for correction and the necessary prevention.

Both physiological and psychological natural needs of a dog are described in detail, including the different types of problematic behavior, causes and consequences that may arise from stress, predisposition of the breed, unwanted upbringing, or improper training of an individual. Further, all types of problem behavior and various pathological manifestations are named which are annoying to the person, sometimes life-threatening.

The research focuses on the causes of these disorders and their consequences as well as on the possibilities of correcting and preventing these inappropriate behavioral manifestations. It outlines the view of the society on so-called uncontrollable and free-running dogs in the open air.

Problematic behavior can be prevented by selecting the right breed, considering its time, financial options, and dog experience so far. In general, it is advisable for breeders-beginners to choose the breed after consultation with more experienced breeders, trainers, or owners of shelters if we are considering adoption of a dog.

It is not possible to choose a dog based on the appearance of the color of the coat. It is important to consider the overall character of the breed. If you have decided for a particular breed, it is crucial to choose the right breeding station to prepare the puppy for the new family. It is certainly not appropriate to take a particular breed without a proof of origin where the origin is not guaranteed. If we decide to adopt a dog from a shelter, it is advisable to consult the staff.

The right choice of a four-legged companion is a great gift that people have received. Thanks to it, people are closer to their family, friends, and themselves.

Keywords: dog, problematic behavior, aggression, separation anxiety, rehabilitation

Obsah

1 Úvod	1
2 Cíl práce	2
3 Přirozené chování psů.....	3
4 Problémové chování psů.....	9
4.1 Agresivní chování.....	12
4.1.1 Predispozice plemen k agresivitě.....	14
4.1.2 Řešení problémů s agresivitou.....	17
4.2 Vokalizace.....	19
4.2.1 Štěkot.....	20
4.2.2 Vytí.....	21
4.2.3 Kňučení.....	22
4.2.4 Vrčení	22
4.2.5 Řešení problémů s vokalizací	23
4.3 Skákání na lidi.....	24
4.4 Útěky, lov zvěře	24
4.5 Separační anxiety	27
4.5.1 Charakteristika	27
4.5.2 Výskyt	29
4.5.3 Prevence a náprava.....	30
4.6 Urinace, defekace	33
4.7 Hauserův syndrom	35
5 Bibliografie.....	37
6 Přílohy	47

1 Úvod

Mnoho majitelů psů se setkává s nevhodným chováním psů téměř denně. A nejen majitelé. Nevhodné chování může obtěžovat např. sousedy štěkotem, agresivním chováním nebo vytím. Někteří psi obtěžují kolemjdoucí, kdy na ně pes skáče, vrčí, očichává je apod.

Jsou lidé, kteří přecení své schopnosti a pořídí si plemeno psa nebo křížence, aniž by zvážili své časové, finanční a fyzické možnosti. Pes si pak nedostatek času svého pána může kompenzovat po svém – demolicí bytu, domu, kotce či zahrady, urinací, defekací, vokalizací, ale bohužel i sebepoškozováním. Separáční anxiétou trpí jedinci, kteří jsou dlouhou dobu sami, psi, kteří byli brzo odstaveni od své matky nebo psi adoptovaní z útulku. Je to závažná behaviorální porucha, která je často podceňována a musí se řešit, nejlépe ještě s předstihem.

V mnoha případech se můžeme setkat s takzvaným polidšťováním, nálepkováním psa a uslyšíme věty typu: „Ten pes mě nechce poslouchat, dělá si, co chce“. „Je tvrdohlavý“. „Tohle plemeno je absolutně nezvladatelný“. Takové nálepky nejsou na místě, pes se určitě nechce mstít, dělat naschvály, za vším je třeba hledat nějaký spouštěč a ten odstranit.

Smutné je, že poměrně dost psů díky tomu končí v útulcích a minulost se na nich ve většině případů podepíše. Proto je důležité přemýšlet a zvažovat možnosti při výběru psa k adopci.

Některé chování psa, které je lidmi označováno za nevhodné, je často jeho přirozeným projevem. Pes žije ve smečce, sám se může cítit ohrožen, kotec bere jako své teritorium a to může být důvodem k agresii při přiblížení neznámého člověka.

Na druhou stranu je spousta možností, jak se psem pracovat, odstranit nežádoucí chování a naučit chování „správné“. Doporučuje se navštívit odborníka nebo někoho se zkušenostmi, aby poradil, případně ukázal, jak na to. Výborné jsou i víkendové semináře se zaměřením na určitý problém, téma nebo formu výcviku.

Náprava nebývá jednoduchá, vyžaduje čas, finance a trpělivost. Důležité je řešit příčiny daného chování, řešení následků ničemu nepomůže a behaviorální problém neodstraní.

2 Cíl práce

Cílem práce bylo sepsat co nejkomplexnější a zároveň aktuální vědeckou rešerši, jež v sobě bude zahrnovat nejzávažnější okruhy problémového chování psů, popsat jeho příčiny a možnosti nápravy.

3 Přirozené chování psů

Archeologické důkazy a genetické důkazy říkají, že psi se začali vyvíjet z vlků někdy před 12 až 40 tisíci lety (Kuan et Colwill, 1997). Lidé věřili, že naši předkové adoptovali vlčí štěňata a z těch se postupem času stali psi (Mech, 1970). To a ani teorie o společném lovu vlka a člověka nedává moc smysl. Mezi vlky a lidmi neexistoval nikdy zvlášť vřelý vztah. První písemná zmínka o likvidaci vlků pochází ze 6 století před našim letopočtem, kdy athénský zákonodárce a básník Solon nabízí odměnu za každého zabitého vlka (Wallner, 1998).

Skoro každý si myslí, že po domestikaci jsou zvířata slabší nebo méně vznešená či prostě zhlouplá. Předpokládá se, že lidé si domestikovaná zvířata přizpůsobili vlastním potřebám. O divokých zvířatech se uvažuje jako o vznešených a ušlechtilých, o domestikovaných jako o umělých a vykonstruovaných. Jakmile ale dojde k podrobnějšímu zkoumání, vyjde najevo, že pravda je trochu jiná (Hare et Woods, 2016). Vlci jsou obvykle prezentováni jako divocí, primitivní a prehistoričtí, zatímco psům bývá přisuzována role umělých, kontrolovaných, poslušných odvozených od vlka (Bradshaw, 2014). Z faktu, že psi se vyvinuli z vlků (Kuan et Colwill, 1997) vychází tvrzení: Psi se chovají jako vlci. To by nebyl problém, kdyby to zásadně nezkreslovalo vyjádření psů k sociálním vztahům. Nejčastější myšlenka, která formuje moderní výcviky psů, hlásá touhu psa vytvářet hierarchii dominance, zrovna tak jak to dělají vlci (Bradshaw, 2014).

Aby lidé psa domácího úplně pochopili, je na místě prozkoumat jeho proces domestikace a vývoje (Bradshaw, 2014). Nejstarší psovité *Hesperocyoninae* se vyvinuli z čeledi *Miacidae* a objevili se téměř před 40 miliony na konci eocénu v Severní Americe. Pravděpodobně první psovitá šelma patřila do rodu *Prohesperocyon*. Rod *Hesperocyon* vznikl ke konci eocénu (cca před 37 miliony let). Zástupcem byl *Hesperocyon gregarius* a z něj se vyvinulo několik dalších nových druhů, ze dvou z nich pak vznikly nové podčeledi – *Borophaginae* a *Caninae* (jediní recentní zástupci). Psovité šelmy se vyznačují trhákovým komplexem - horní čtvrtý premolár a dolní první molár (Wang et Tedford, 2008). Pouto s člověkem se formovalo několik tisíc let během domestikace (Topál et al., 2005). Vztah mezi člověkem a psem se vyvíjel. Nejprve byl pes pro člověka společníkem. Pak se přišlo na to, že pes může být využit k práci (Martiš, 1988). Začal člověka doprovázet při lovu, hlídal mu obydlí a ochraňoval stáda (Dostál, 1995). Hare at Woods (2016) však tato tvrzení popírají, tvrdí, že vlci se člověku přizpůsobili, protože jim to usnadňovalo život. Tím je myšleno pojídání zbytků v okolí obydlí lidí, tím pádem nemuseli lovit a ušetřili energii. Samozřejmě se

to týkalo pouze jedinců, kteří byli krotcí. Tím vznikly dvě linie – psi a vlci (Hare et Woods, 2016). Během válek se pes stal i spolubojovníkem – vznikl pes válečnický. A tak se objevily první skupinky psů, jak je známe dnes (Martiš, 1988):

- Služební psi
- Lovečtí psi
- Společenszí psi

Dle výše uvedených skupin se také liší „normální chování“ jedince. I na to by měl, budoucí majitel psa, myslet (Eichler, 2011). K tomuto názoru se přiklání i Bradshaw (2014), tvrdí, že je důležité informovat majitele o pracovním původu plemen a o problémech, co mohou nastat v případě, pokud se majitelé nepřizpůsobí potřebám psa. Jako příklad uvádí popis border kolie: „Potřebuje mnoho zaměstnání, těší ji společnost a ochotně se účastní jakékoliv aktivity. S nadšením slouží člověku, ale je typ psa, který potřebuje ke štěstí práci a nestačí mu sedět celý den doma u krbu“. (The Kennel Club, 2017).

Chování je způsob jednání. Všechno, čím se jednatlivec projevuje vůči ostatním je chováním (Abrantes, 1999).

Správný etolog se vždy ptá: „Proč se zvíře chová, tak jak se chová?“ (Tinbergen, 1963). Důležitou úlohou etologa je určit pro daný druh tzv. etogram. Ačkoliv je známo i několik etografů psů, jsou zřídka kdy při popisu používány. Je velmi složité využít etografy při pozorování jedince v přirozeném prostředí, proto na každý druh a každé zvíře pasuje jiný etogram (Bekoff, 1995). Etologie předpokládá, že hodně z toho, co zvířata dělají, je vrozené chování a probíhá instinktivně. Extrémní etologové tvrdí: „Všechno nové chování má svůj původ ve vtištění a zrání“ (Abrantes, 1999).

Existují 4 způsoby, kterými geny programují chování (Tinbergen, 1953):

1. Znak – stimul (spouštěč) – znak, který zvířeti umožní poznat životně důležitý předmět či tvora, když je vidí poprvé. Hlavně při komunikaci, lovu, chování vyvolané strachem.
2. Poháněcí program – vyvolání vrozeného chování. Např. vrácení zatoulaného štěněte do hnízda. Patří sem i instinkt (krmení, rodičovská péče, páření...) a naučené chování
3. Motivace – Proč to dělá?
4. Pudy – základní potřeba, nutková energie

Agresivita je schopnost projevit agresivní chování. Pud, který vyvolává přítomnost konkurence, většinou jedince stejného druhu. Cílem je řešení konfliktů (Abrantes, 1999). Zdá se, že někteří psi jsou geneticky predisponováni k dominantně agresivnímu chování. Ve smečkách divoce žijících psů se z takovýchto jedinců stávají vůdci (Svoboda et al., 2001). I když boj psů nebo vlků vypadá děsivě, vzájemně si moc neublíží. Je pro ně výhodné sociální soužití, a tak souboje zřídka kdy končí tělesnou újmou (Abrantes, 1999).

Sociální agresivita a strach se týká věcí, jenž se odehrávají tady a teď. Cílem sociální agresivity je získat kontrolu, prioritu = nadřazenost. Jednou příčinou strachu může být genetické založení, které vidíme od 6 týdnů věku štěňat, některé je bázlivější než druhé. Další příčinou může být nedostatečná socializace jedince (Svoboda et al., 2001). Naopak sociální strach znamená podřízení se (Lorenz, 2003). Dle Lorenze (2003) je agresivita nutnou podmínkou pro vytvoření individuálních vazeb. Vztah nadřazenost – podřízenost se určuje učením. Například feny, které jsou utlačované dominantní fenou, nemusejí vůbec hárat (Abrantes, 1999). Sociálně založená zvířata jsou nucena z důvodu přežití spolupracovat a agresivní – hierarchie podřízenosti a nadřazenosti je způsob, který jim umožňuje soužití (Abrantes, 2010).

Chování můžeme rozdělit na vrozené a získané. I když studie na geneticky vrozené chování psa je obsáhlá, pořád nemůžeme stoprocentně určit, jak moc je chování geneticky podmíněno (Scott et Fuller, 1965).

Při interakci se psem na volném prostranství si málo socializovaní psi udržují bezpečnou vzdálenost. Naproti tomu dobře socializovaní psi mezi sebou komunikují. Někteří si lehnou na zem, vstanou a poté se přiblíží (Blenski, 2011). I přes intenzivní šlechtění je z interakce psů vidět zděděné vzorce chování (Bradshaw et Lea, 1992).

Přenosová chování jsou všechny druhy chování, které v dané situaci mají umožnit útěk. Jedinec se snaží zajistit si pocit bezpečí určitou činností (útok, útěk), motivací je vyvolání příjemného pocitu (Abrantes, 1999).

Dominance je charakterizována jako vztah mezi dvěma nebo více zvířaty v nějakém společenství. „Dominantní“ zvíře je považováno za „vyšší“ nad jiným (Pethrick, 2010). Dominantní vztah může být stanoven bez jakýchkoliv znamení agrese. Může být jen naznačená submisivnímu anebo je projevna klidným postojem jednoho z protagonistů (Schenkel, 1967). Bohužel, pojem dominance je používán často a špatně (Bradshaw, 2014). Existují výcvikáři, kteří uplatňují principy „dominance“ v praxi, například „převrácení alfa vlkem“. Na druhou stranu jsou i výcvikáři, kteří se s touto metodou neztotožňují a „snižování dominance“ jim přijde kruté, chápou, že tento pojem je všeobecně špatně vysvětlován

(Bradshaw, 2014). Těmto výcvikářům dělá největší starost to, že výcvik založený na trestech a stresu může v psovi vyvolat depresi a uzavřenost, následně třeba útok na majitele (Appleby, 2010). Správně postavená sociální hierarchie pomáhá zvířatům ve skupině k harmonickému soužití, hlavně co se týká zdrojů apod. (McGreevy, 2004). Soužití je podpořeno hlavně komunikací, díky tomu lze snížit agresivitu (McGreevy, 2004). Je důležité si uvědomit, že pořadí sociální dominance je termín používaný v psychologii k popisu. Pro mnohé to může být nepříjemné, protože popis odráží nerovnosti mezi jedinci a sociálními skupinami (Pratto et al., 1994).

Scott et Fuller (1965) popsali 9 druhů základního chování:

- Potravní
- Epimeletické
- Et-epimeletické
- Alelomimetické
- Bojové
- Sexuální
- Vylučovací
- Úkrytové a dotykové
- Pátrací

Konflikty mezi psy žijícími ve stejné domácnosti jsou nejčastěji mezi členy stejného pohlaví. A častěji mezi samicemi než samci (Sherman et al., 1996). Scott et Fuller (1965) během studie zjistili, že vztah jedinců má odrážet rozdílné kapacity zúčastněných. Takže různá pohlaví mají tendenci mít více definovaných vztahů mezi sebou, zatímco psi stejného pohlaví si potřebují nastavit dominantní postavení. Nastavení hierarchie může být spuštěním agresivního chování (Scott et Fuller, 1965).

Někteří lidé a jejich mazlíčci si vyvinuli vlastní společnou řeč – pohled, postoj těla, vokální apod. Psi se učí rychleji gesta než slova (Soproni et al., 2002).

Dle Eichlera (2011) je základním předpokladem pro bezproblémové soužití se psem to, aby pes byl vyrovnaný a jeho život u majitele plnohodnotný a spokojený. K tomu se přiklání Bradshaw (2011), psi výborně zapadají do lidských komunit, protože je kontakt s lidmi pro ně

uspokojující, a naopak trpí úzkostí, pokud jsou odloučeni. To je velmi silná motivace k tomu, aby dělali to, co jejich majitele potěší.

Přes padesát let ovládala výcvik psů a zacházení s nimi představa psa jako vlka převlečeného do „milejšího balení“. Ovšem to tak není a důkazů je několik. Například vlci si snaží jít navzájem z cesty, kdežto psi jsou velmi společenská zvířata, snaží se většinou jeden druhého pozdravit. Bohužel stále existují výcvikáři hlásající tvrzení: „Pes byl k přátelskosti vycvičen“ (Bradshaw, 2014).

Psi se nerodí s přátelským vztahem k lidem, rodí se jako zvířata a přátelský vztah k lidem získají tehdy, pokud se setkají s přátelskými lidmi v době, kdy jsou malá štěňata (Bradshaw, 2014). Naprostou revoluci myšlení týkající se vazby se psem přinesla studie, kdy vědci odchováli 5 vrhů kokršpanělů a tři vrhy bíglů, tak, že štěňata nikdy neviděla člověka – krmení a vodu dostávali dírou v plotě (Freedman et al., 1961). Poté každý druhý týden od dvou týdnů věku bylo vždy několik štěňat vzato domů, kde se jim rodina intenzivně věnovala. Po týdenní socializaci se štěňata vrátila zpátky k sourozencům a matce. Bylo zjištěno, že zásadní bylo načasování socializace. Štěňata ve dvou týdnech byla moc mladá na to, aby chápala, co se děje, a štěňata pětitýdenní byla ostražitá a odtažitá dva dny, než byla ochotna s člověkem komunikovat a štěňata, která se dostala do kontaktu s člověkem až v dospělosti nezačala člověku důvěřovat nikdy (Freedman et al. 1961).

Další zajímavý experiment probíhal tím stylem, že štěňata nebyla chována v izolaci, ale dostatečně malý pes byl odchován vrhem koťat. V experimentu bylo zjištěno, že štěně, které bylo odchováno kočkou a v šestnácti týdnech věku bylo „seznámeno“ se sourozenci odchovanými fenou, si se svým druhem nedokázalo hrát, nevědělo, jak se chovat. Na svůj odraz v zrcadlo reagovalo bázlivě, kdežto štěňata odchovaná fenou vrčela a atakovala svůj odraz (Fox, 1969). Tento experiment dokázal, že pes se musí „naučit“ být psem a kritické periody hrají nejdůležitější roli v životě psa.

Pro psy je nejdůležitější čich. Pachy vnímají nosem nebo pomocí VNO (vomeronazální orgán – specializuje se na sociální pachy). Psi používají pach nejen k tomu, aby věděli, co sežrat a co ne, ale také k identifikaci lidí, místa a jiných psů. Protože pachy jsou složité a liší se v závislosti na prostředí, bylo by nemožné, aby se rodili se schopností rozeznat více než jen hrstku pachů (Bradshaw, 2014). Významu každého pachu se musejí učit. Využívat svůj čich se učí již před narozením v matce dělohy. Za pomoci ultrazvuku pozorovali vědci štěňata cvičící své dýchací svaly v děloze matky (Wells et Hepper, 2006). Toto „dýchání“ pomáhá štěněti získat informace o pachu své matky, včetně druhu potravy, kterou žere nejčastěji. Při jednom pokusu, dostávaly březí feny potravu provoněnou anýzem. Štěňata se už čtvrt hodiny

po narození ještě než začala sát, pohybovala za vůní anýzu. Vůně vanilky, se kterou se štěňata do té doby neseťkala, takový účinek neměla (Wells et Hepper, 2006). Jakmile jsou psi se schopni pohybovat, očichávají vše, s čím se setkají. Mnoho majitelů uvádí do rozpaků sklon jejich psů očichávat rozkrok člověku, kterého potkají, mnoho se jich snaží to psa odnaučit. Ale toto je jejich základní metoda, jak identifikovat ostatní živočichy. Proto se psi při setkání očichávají, v 8 z 10ti případech je cílem získat o druhém psu čichové informace (Lea, 1993). Očichávání se soustředí hlavně do oblasti kolem uší, předkožky u psů, vaginální žlázy u fen, avšak hlavním cílem jsou anální žlázy. Jsou umístěny po obou stranách konečníku a obsahují pronikavou směs pachů. Protože jsou anální váčky obvykle uzavřené, nemění se jejich pach příliš rychle, ale postupně. Ke změnám dochází vždy po několika měsících (Bradshaw, 2014).

Soužití se psem může být o hodně příjemnější a bohatší, pokud člověk pochopí signály, které psi používají ke komunikaci. Dobrým ukazatelem důvěry psa je držení těla – bojácní psi se drží spíše u země a snaží se vypadat co nejméně hroživě, sebevědomí pes stojí vzpřímeně. Podobně čím níže je ocas, tím menší má pes sebedůvěru (Abrantes, 1999) (Bradshaw, 2014).

Chování vychází z integrace odpovědí všech orgánových systémů. Je výsledkem spolupůsobením všech vnějších a vnitřních faktorů (Svoboda et al., 2001). Hormony jsou vysoce účinné organické látky vyměšované žlázami s vnitřní sekrecí přímo do krevního oběhu. Působí jako katalyzátory s přesně cílenými účinky (Reece, 2003). Morfologicky a funkčně definované útvary produkující a do krve vylučující specifické látky jsou endokrinní žlázy (např. hypofýzy, tyridea, kůra nadledvin, pohlavní žlázy, paratyroidea, endokrinní pankreas, dřev nadledvin, epifýza) (Doubek et al., 1998). Mateřské chování spouští hormony. Mateřský vliv na štěňata je hlavním důvodem, proč není možné stanovit koeficient dědičnosti některých povahových rysů (Abrantes, 2010).

4 Problémové chování psů

Štěně psa by si měl každý budoucí majitel vybrat tak, aby až odpadne prvotní nadšení, nebyl pes spíše na obtíž (Eichler, 2000). Plemeno a velikost psa by si měl každý zvolit podle toho, zda chce společníka do bytu či hlídače do kotce, zda s ním bude intenzivně pracovat a cvičit, nebo mu jen chybí čtyřnohý kamarád. Jedna z důležitých věcí je psa nepolidšřovat. Vzájemné komunikaci je třeba se naučit (Eichler, 2011).

S výcvikem se začíná již od štěněte (Baumannová, 1994). Štěně se rodí ve stavu tzv. nervové nezralosti, kdy veškeré podměty mají hlavní roli (Pluijmakers et al., 2003). Různé okolnosti jako špatná mateřská péče, nedostatečná výživa, stres a nemoci se mohou negativně podepsat na nervovém systému (Chapillon et al., 2002).

Patologické chování je veškeré chování, které se liší od normálního chování jednotlivce určitého druhu, plemene, populace v určitém časovém období. U psů je většina patologického chování spojena se strachem nebo agresivitou, přičemž toto chování je jasně vyjádřeno v daných posloupnostech (Abrantes, 1999).

Je dlouho známo, že psi jsou sociální i pracovní zvířata. Člověk využívá psa například na stopy, hlídání objektu apod. V neposlední řadě je také domácím mazlíčkem (Uzunova, 2011). Psi jsou v lidských životech už tak dlouho, že lze mluvit o "antropomorfismu" - imaginárním přenosu behaviorálních vlastností psa na lidi a naopak (Uzunova, 2013b). Většina vědců, kteří pracují na "behaviorální psychologii" psů, se domnívá, že to je právě patologie s neuropsychickou povahou, která je nejproblematičtější (Binev, 2011) (Uzunova, 2013b). Vzhledem k tomu, že pes, stejně jako všechna ostatní zvířata, je vnímavým tvorem, a dokonce trpí neuropsychickými poruchami (deprese, demencí apod.), je poměrně problematické je léčit (Andrew, 2004). Příčiny jejich výskytu a vývoje by podle Andrewa (2004) měly být hledány při předčasném odstavení mladých štěňat, parazitární infestaci (před 6 měsíci věku), zkušenosti s fyzickým násilím, nesprávnými tresty (nesprávný přístup), zranění v oblasti páteře a hlavy, prodloužené medikamentózní terapie, diabetu, vysokém stupně psychického traumatu (Cope, 2008) (Binev, 2011) a nevhodných podmínek chovu (Halil, 2015). Beerda (1999) se přiklání k názoru, že adoptovaní psi mají větší predispozice k nežádoucímu chování.

Korelace mezi problémovým chováním psa a neurotransmitery, zejména plazmy a koncentrace serotoninu (5-HT), dopaminu (DA) a norepinefrinu (NE) byly potvrzeny u některých druhů jako jsou krysy, králíci, lidé a psi (Rogeness et al., 1992) (Higley et al., 1992). 5-HT a katecholaminy se podílejí na regulaci několika behaviorálních systémů, které

hrají důležitou roli v interakci organismu s jeho vnějším prostředím, podílí se na vyjádření aktivních behaviorálních vzorců, včetně agrese a sexuálního chování (Rogeness et al., 1984).

Byla provedena studie krevní plazmy, kdy se porovnávaly vzorky psů, kteří trpěli úzkostí, a vzorky psů, kteří úzkostí netrpěli. Byly prokázány statisticky významné rozdíly mezi skupinami. Úzkostní psi vykazovali vyšší plazmatické hodnoty DA a 5-HT ve srovnání s kontrolními psy. Nicméně hladiny ostatních studovaných neurotransmiterů nevykazovaly žádný významný rozdíl mezi těmito dvěma skupinami. (Riva et al., 2008). Zdá se, že 5-HT inhibuje afektivní agresi, zatímco zlepšuje DA (Spoont, 1992). Ve výzkumu byly plazmy DA a 5-HT na vyšší úrovni u úzkostlivých psů. Ve srovnání s kontrolními hodnotami naznačují, že u psů existuje vztah mezi těmito dvěma neurotransmitery.

Velký vliv na chování psa má prvotní socializace s lidmi (3. - 14. týden). Správná socializace způsobuje, že pes se cítí více uvolněně a méně podléhá stresovým situacím (Scott et Fuller, 1965).

Vliv na chování zvířete může mít i taková věc jako je pravidelný přístup k plné misce. Psi, kteří mají neomezený přístup ke krmení, trpí častěji behaviorálními poruchami (Horowitz, 2002).

Fobie způsobené hlukem mohou být rozpoznatelné díky typickému jednání psů na daný podnět, ačkoli existuje jen málo věcných údajů. Stejně tak jako u mnoha jiných strachových a úzkostných odpovědí zvířete, hlukové fobie mohou být charakterizovány nespecifickými znaky (Overall et al., 2001).

Dnešní společnost má obavy z volného pohybu psů v parcích. Hlavním důvodem je strach z napadení psem (Boyd et al., 2004). Na veřejném prostranství dochází zhruba ke 20 % ze všech útoků, zbytek útoků probíhá ve většině případů doma a u přátel. Většina útočících psů napadeného člověka zná (Bernardo et al., 1998). Obce se strach z napadení volně pobíhajícími psy snaží řešit vyhláškami. Určují místa vhodná pro pohyb se volně pobíhajícím psem (Jackson, 1994). V některých západních zemích jsou dokonce ve vyhláškách zaznamenána omezení a zákaz chovu některých plemen (Oswald, 1991). Avšak je zřejmé, že tyto zákony nijak zvlášť neřeší problém s vysokými počty pokousaných osob (Feldman et al., 2004). Zákony nejsou efektivní, protože neobsahují dostatečné informace a identifikace jednotlivých „zakázaných“ plemen. Proto je velice obtížné takové plemeno určit (Overall et Love, 2001). Ve výběhu, které město určilo, se nachází pravidla pro pobyt na prostranství se psem (nutnost vodítka, sběr exkrementů apod.) (Jackson, 1995).

To, že velký vliv na chování psa má také velikost kotce, potvrzuje řada studií (Cambell, 1986). Beerda et al. (1999) popisuje silnější vzrušení vůči podnětům u jedinců umístěných

osaměle v kotci a ve stísněných podmínkách. Dále bylo vyzorováno častější čenichání, močení, častější změny v poloze těla. Takto držení psi projevovali známky nejistoty a byl znatelný třas těla. Psi, kteří byli individuálně ubytovaní, častěji vykazovali nekontaktní chování s jedinci svého druhu, např. častěji vrčeli, ježili srst, měli protichůdné postoje těla (Abrantes, 1999).

Feuerstein et Terkel (2008) doporučují setkání člověka a psa v raném věku, je obrovským přínosem pro jejich vztah. Pes se od raného věku učí „lidské“ řeči a pro oba je komunikace v budoucnu daleko jednodušší. Lépe si rozumí a mají přátelštější vztah a tím pádem daleko méně behaviorálních problémů.

Nikdy se svým psem nezacházíme hrubě při řešení problémového chování!! (Eichler, 2011). To částečně potvrzuje i studie provedená v Británii, kdy byly srovnávány metody výcviku psů – cvičení za pomoci odměn a cvičení za pomoci trestů (Hiby et al., 2004). Hiby et al. (2004) prokázali, že majitelé, kteří při výcviku požívali odměny, popisovali u svých psů větší poslušnost a zájem o cvičení než majitelé, kteří cvičili za pomoci trestů. Ti cvičitelé, co používali během výcviku tresty, popisovali i více problémů s nežádoucím chováním jako je agresivita, štěkání, úzkostí apod. (Hiby et al., 2004). Další průzkum v Rakousku dospěl taktéž k názoru, že časté používání trestů souvisí s vysokou mírou agresivity, a to zejména u malých psů (Arhant et al., 2010).

Všichni dobře vědí, že lidé jsou v obrovské míře ovlivněni emocemi. To je jedním z hlavních důvodů, proč hraje důležitou roli mezi vztahem psa a člověka antropomorfismus (Bradshaw, 2011). Bez emocionální vazby by neexistovali domácí mazlíčci, a přesto tato vazba může způsobovat problémy jak psům, tak lidem. Emocionální vazba mezi majitelem a zvířetem je obsažena v antropomorfních projekcích (Serpell, 2005).

Šusta (2017) při odstraňování nežádoucího chování používá tzv. pozitivní posilování. Dle něho probíhá trénink pozitivním posilováním jako neustálý koloběh rozhovoru složeného z 5 bodů se v různých obměnách opakujících se slov:

1. Zvíře říká: „Chci práci.“ (ideálně předem naučenou pozicí)
2. Trenér na to: „Tady máš práci.“ (podnět k chování)
3. Zvíře odpovídá: „Pracuju.“ (chování vykonává)
4. Trenér odpovídá: „Děláš to správně.“ (Bridge)
5. „Teď to spolu oslavíme“. (odměna)

4.1 Agresivní chování

Agrese je definována jako úmyslná hrozba nebo jako agonistické chování, které může v konfliktu způsobit zranění (Brain, 2010). Pes při útoku vykazuje typická gesta – vztyčené uši a ocas, naježenou srst na kohoutku a hřbetě, stažené pysky (Svoboda et al., 2001).

Agresivita je nejzávažnější problémové chování u psů. Často úzce souvisí se separační úzkostí. Pes své útoky směřuje na ostatní zvířata v domácnosti, lidi a i majitele ve snaze zbavit se strachu z jeho možného odchodu (Pluijmakers et al., 2010). Je nejčastěji vyjadřována výrazem tváře (Abrantes, 1999). Jsou psi, kteří mají strach ze všech osob nebo určitého typu lidí. Důvodem proto může být špatná zkušenost z raného dětství anebo prvotní setkání s daným typem člověka (Svoboda et al., 2001).

Agresivitu u psů způsobuje strach (Cambell, 1986). Strachová agresivita se nejčastěji vyskytuje v situacích, kdy pes nemůže uniknout (Blackshaw, 1991). Tím by se i vysvětlilo, proč řada psů se na vodítko projevuje agresivně a na volno jsou k jedincům svého druhu přátelštější. Nejčastějším důvodem bývá pocit zvířete neschopnost ovládnout vzdálenost mezi ním a druhým psem nebo člověkem, tím pádem to pro něj znamená útok = nebezpečí se zastaví. Další případ může být obrana svého pána. Po připnutí vodítka jsou najednou dvojice a pes přebírá zodpovědnost, začne si svého pána bránit (Šusta, 2014). Útočné jednání je emocionální reakce psa, která může končit kousnutím. Objevuje se u nemocí, které zahrnují silnou bolest, traumata, domněnky (sociálně hierarchické, mohou být zaměřeny na děti nebo členy rodiny), ochranu potravy nebo území, strach z pohybu předmětů (vozíky, auta, jízdní kola), předispozice plemene (genetická agrese). Agrese souvisí se strachem (Blackshaw, 1991). Je přirozená, roste se zkušeností, lze ji předvídat a tím pádem odvrátit. Určitě ji nelze trestat protiagresí (Eichler, 2009). Jsou známy tři typy agrese: sociální (založení skupinové hierarchie), sexuální, mateřská (Hart, 1980). Existuje však rozdíl mezi agresí a konkurenčním chováním. Jeho cílem je vyřešit konfliktní situaci (Hart, 1980). Dle Abranta (1999) je agresivita způsobena pudem sebezáchovy, kdy se jedinci setkávají při souboji o životní potřeby – potrava, teritorium, sexuální potřeby. Ale i úzkost "může hrát důležitou roli v genezi agrese", což vede k nebezpečným útokům dokonce i na lidi (Reisner, 2002). Příčinou vyvolávající agresí může být situace, kdy se majitel z pohledu psa chová dominantně – češe jej, koupe, dotýká se tlapek, hlavy, zdvihá jej, nasazuje obojek, trhne vodítkem, dává mu povely atd. (Svoboda et al., 2001). Navíc může agresivní chování vypadat jako následek afektivního emočního vzrušení (Reis, 1974). Jedním z důvodů, proč je jedinec agresivní, může být špatná socializace, nezkušenost s jinými psy (Eichler, 2011). Problém může nastat

v okamžiku, kdy pes a člen rodiny si v něčem konkurují – pes okusuje kost, hraje si s hračkou, leží na oblíbeném místě a člověk se blíží s úmyslem jej o tyto požitky připravit (Svoboda et al., 2001).

Binev (2011) poznamenává, že kromě výše uvedených důvodů mohou psi být agresivní i z důvodu nemoci (vzteklina, Aujeszkiho choroba, encefalitida, mozkový nádor, hypoxie mozku, endokrinní poruchy atd.). S neurologickými onemocněními, poruchami oběhového aparátu, degenerativními procesy, psychomotorickou epilepsií, virovými, bakteriálními, plísňovými a parazitárními onemocněními, jakož i traumaty, novotvary a intoxikacemi je potřeba při výskytu poruchami chování vždy počítat a zahrnout je do diferenciální diagnózy (Svoboda et al., 2001).

Strach je emoční stav, vždy způsobený specifickým a jasným důvodem, když pes cítí, že není schopen aplikovat určitou behaviorální aktivitu v dané situaci. Odpověď na strach může zahrnovat dýchání a slinění, stočený ocas pod sebe, sklopené uši, nízký postoj těla, piloerecti, vokalizaci.... Zatímco vyhýbání se a útěk je jedna strategie, někteří psi používají agresi k odstranění podnětů vyvolávajících strach a jsou posílení úspěchem (negativní zesílení) (Landsberg, 2016).

Svoboda et al. (2002) se zaměřil i na útočné chování, kdy pes brání potomstvo člověka. Jedná se o genetickou predispozici k obraně potomstva. K tomu se vztahuje i fakt, že nám není úplně jasné, zda na procházce pes napadáním kolemjdoucích jedinců brání sebe anebo svého pána. Možná obojí.

Serpell (1996) popisuje častou příčinu agresivity u psů jako komunikační bariéru, neschopnost majitele správně rozeznat, pochopit a vyhodnotit chování zvířete. Potvrzuje také názor, kdy majitel může agresivní chování nevědomky podporovat a odměňovat. Existují gesta, která my lidé vnímáme jako pozitivní, ale pro psy mohou mít úplně odlišný význam. Například Abrantes et al. (1991) popisuje obejmutí psa kolem krku, pro lidi je to přátelské gesto, avšak pes objetí může vyhodnotit jako hrozbu. To samé platí u podání ruky, pro lidskou společnost znamená přátelskost, ale ke zvířeti natažená ruka narušuje jeho osobní prostor. Může si to vyložit jako hrozbu. Svoboda et al (2002) přitakává, taková reakce psa je naprosto přirozená, protože se cítí být ohrožen, jedná pudem sebezáchovy. Prvotně je potřeba vyřešit příčinu strachu a jako další bod teprve agresivitu. Ve většině případů po odstranění podnětu způsobující strach zmizí i agresivita vůči člověku.

V obranné agresi je práh agonistického chování snižován uvolňováním katecholaminů (Higley et al., 1992).

Existuje určitá spojitost mezi koncentrací krve, destičkami a neurotransmitery. Studie popisuje možné poruchy chování spojené s úzkostí, kdy je zvýšená hladina DA a 5-HT v krevní plazmě, inhibována nízkou koncentrací 5-HT v plazmě krevních destiček. Prahová hodnota agrese může být také zvýšena antagonisty dopaminu (Dodman et Shuster, 1998), což znamená, že zvýšené agresivní chování doprovází uvolnění katecholaminů (Eichelman, 1987). Důležitou roli hrají katecholaminy v reakci na stres, kdy je zapojen limbický systém (Henry et Stephens, 1977).

Navíc se DA může podílet také na kompulzivních behaviorálních poruchách (Cools et Van Rossum, 1970). Spojení 5-HT s agresivním chováním bylo experimentálně prokázáno (Garattini et al., 1967). Reisner et al. (1996) studovali vztah mezi koncentracemi monoaminových metabolitů v mozkomíšním moku. U neagresivních psů byla koncentrace vyšší. Tato studie naznačuje, že serotonin může modulovat agresivní chování u savců. Podle Dodmana a Shustera (1998) se úzkost a agresivní chování může snižovat zvyšující se centrální aktivitou serotoninu. Také objevil snížení hladin trombocytů 5-HT u úzkostlivých psů ve srovnání s kontrolními, což naznačuje přílišné zapojení serotoninu u úzkostného chování psů.

Experimenty, které se prováděly v šedesátých letech 20. století, prokázaly agresivitu vůči jiným psům z důvodu separace jedinců od vlastního druhu. Ručně odchovaná zvířata od nižšího věku než 8 týdnů a držena mimo jiné psy měla sklony k agresivitě vůči příslušníkům svého druhu. Nevěděla nebo možná zapoměla, jak se k nim chovat (Fuller, 1967).

Abrantes (1999) popisuje agresivitu také jako přehnané vlastnické pudy (ke kosti, klacku, hračce, potravě, lidskému dítěti ...). K osvětlení problému agresivního chování určité nepomáhá tvrzení některých výcvikářů. Tvrdí, že pokud pes není pod kontrolou, byl by schopen skočit po krku každému zvířeti, které by šlo okolo. A proč? Protože je v něm přeci divoký vlk (Bradshaw, 2014).

4.1.1 Predispozice plemen k agresivitě

Psí agrese představuje vážné problémy týkající se veřejného zdraví, hospodářství a dobrých životních podmínek zvířat. Nedávné zprávy odhadují, že nemocnice ošetřují více než 300 000 zranění způsobených psy za rok v USA, z nichž téměř polovina zahrnuje děti do věku 15 let. Přibližně 2-4 % všech případů psích pokousání vyžaduje hospitalizaci (Weiss et al., 1998). Ve studii v různých 12 útulcích se uvedlo, že 40 % psů, zde bylo odloženo z důvodu agrese (Salman et al., 1998).

Byly použity 4 postupy k prozkoumání závislosti plemene a agrese (Gershman et al., 1994), (Lockwood, 1995), (Guy et al., 2001), (Reisner et al., 2005), klinického chování (např. (Blackshaw, 1991), (Bamberger et Houpt, 2006) a názorů odborníků na psy (veterináři a školitelé; např. (Takeuchi et Mori, 2006), (Notari et Goodwin, 2007)). Každá metoda má své nevýhody.

Statistiky psích kousnutí jsou potenciálně zavádějící z několika důvodů:

- většina psích kousnutí jsou neohlášená, pokud se nepožaduje lékařská péče
- celkový počet psů daného plemene je diskutabilní, protože plemeno psa při kousnutí nemusí být určeno (Lockwood, 1995, Guy a kol., 2001b; Reisner a kol., 2005);
- v mnoha případech se jedná o plemeno psa, které nelze ověřit (Wright, 1991)

Velcí a silnější psi představují daleko větší riziko zranění. Majitelé těchto „obrů“ pravděpodobně vyhledávají odbornou pomoc častěji než majitelé psů malých plemen. Kromě toho častěji hledají odbornou pomoc ti psovodi, kteří řeší agresi namířenou směrem ke své osobě nebo jejich rodinným příslušníkům. V případech, kdy bojují s agresivitou proti cizím osobám a zvířatům, vyhledávání odborné pomoci už tak časté není (Bamberger et Houpt, 2006).

Hodnocení plemen v souvislosti s agresivitou probíhá testováním. Tyto testy zahrnují potenciaální hrozby a hodnotí se reakce psa na podněty. Nedávno proběhla švédská studie, testovala více než 13 000 psů (31 plemen) a zaznamenala významné rozdíly mezi plemeny (Svartberg, 2006). Nicméně přesnost těchto testů byla zpochybněna (Van den Berg et al., 2003). Další studie prokázala, že testování temperamentu psů z útulku často nedokáže zachytit některé formy agrese (např. teritoriální apod.), které jsou obtížné simulovat v testovací situaci (Christensen et al., 2007). Dalším prostředkem pro validaci testů může být dotazníkový průzkum. Majitelé psů mají příležitost sledovat zvíře v různých situacích. Avšak zprávy od majitelů mají větší potenciál pro subjektivní zkreslení ve srovnání s objektivním pozorováním (Hsu et Serpell, 2003).

Studie Duffy et al. (2008) pomocí dotazníků sestavila žebříček nejvíce agresivních plemen. První příčky zabírají jezevčáci, vykazovali největší agresivitu jak vůči cizincům, tak vůči majitelům a jiným psům. Další příčky zabírají čivavy, dobrmani, jorkširští teriéři atd. Naproti tomu za nejméně agresivní plemena jsou považováni baseti, zlatí retrívři, labradorští

retrívři, sibiřští husky apod. Nicméně, tato studie by se měla prezentovat opatrně. I když je patrné, že některá plemena mají větší predispozice k agresivitě, stále nemůžeme vyloučit lidský faktor, kdy respondenti mohou odpovídat na základě oblíbenosti plemene, aby jejich odpovědi byly společensky přijatelné (Nederhof, 1985). Jednou ze zajímavostí je pojem „nebezpečné plemeno“, u psů typu bull se tato „nálepka“ ve studii nepotvrdila. U jedinců tohoto typu byla prokázána agresivita vůči jiným psům, nikoliv lidem. Zde je potřeba podotknout, že pokud už dojde k napadení člověka „nebezpečným plemenem“ hraje roli síla psa, velikost a houževnatost. Ve srovnání s útokem od jezevčíka bude v rozsahu zranění podstatný rozdíl (Lockwood, 1995).

Více než polovina případů ve studii Duffy et al. (2008) zahrnovala závažná napadení majitele svým psem, důvody: odebrání hračky, potraviny apod. S těmito případy napadení souhlasí i Reisner et al. (2005). Studie zjistila i výrazné rozdíly mezi plemeny v projevech agrese směrem k majitelům, cizím lidem a jiným psům. Jako zvlášť agresivní plemena vůči jiným psům se projevila akita inu, boxer, NO, jezevčík (Duffy et al. 2008).

Současná zjištění ukazují, že agrese spojená se strachem je u některých plemen silnější než u jiných (Wingfield et al., 2006). Podle vyjádření této rovnováhy mezi strachem a agresí v různých stupních mohou být plemena psům užitečným modelem pro studium základní příčiny agresivního chování (Duffy et al. 2008).

I nejbáznější a nejagresivnější zvířata si můžeme svou trpělivostí a zájmem získat a vybudovat si s nimi kvalitní vztah. Fyzická síla k tomu není zapotřebí (Eichler, 2011).

Svoboda et al. (2002) popisuje i tzv. loveckou agresivitu. Rozdělil ji do několika kategorií:

- pronásledování běžců, lyžařů, aut – pro tuto formu existují dvě vysvětlení:
 - typické interspecifické lovecké chování – pes se snaží objekt uchopit a držet tak dlouho dokud se bude hýbat. Někdy není podnět tak silný, pes ho nedohoní a začne štěkat
 - pokus zahnat nepříjemné a strach nahánějící individuum
- napadení, případně usmrcení člověka smečkou psů – velmi vzácné, většinou smečka tuláků, největší nebezpečí hrozí lidem
- usmrcení kojence, zpravidla chvíli po příchodu z porodnice – maličký jedinec může připomínat psu kořist, naštěstí výjimečné případy

4.1.2 Řešení problémů s agresivitou

Zde zvláště platí pravidlo, že navržená opatření nejsou aplikovatelná pro všechny případy, ale ke každému zvířeti je třeba přistupovat individuálně v závislosti na okolnostech (Svoboda et al., 2001). Dle Eichlera (2000) je důležité získat u agresivního psa důvěru. Proto by měl člověk s tímto psem komunikovat, chválit ho i přes útoky na člověka, mluvit s ním vlídným hlasem. To vše proto, aby ho pes přijal do své smečky alespoň jako podřízeného. Je dobré vyhýbat se očnímu kontaktu, psa odměňovat a trávit u jeho kotce co nejvíce času. Teprve po zařazení do smečky je možné pracovat na změně dominance a postupnými kroky svou pozici posilovat. Přinesením potravy, kterou pes přijme, se řadí člověk automaticky na pozici vůdce. Předstíraným nezájem o psa zabraní jeho vyprovokování (Eichler, 2000). Pokud už dojde k napadení psem a člověk psa trestá fyzicky nebo křikem, strach psa se prohlubuje. A zase naopak ustoupení a chlácholení pro něj znamená pochvalu a utvrzení ve správném jednání (Svoboda et al., 2001).

Nevyhnutelná je změna přístupu majitele a celé rodiny, což je velmi těžko řešitelný problém. Je třeba modifikovat každodenní úkony psa – ignorovat loudění, nechat psa vstát ležícího v cestě apod. (Svoboda et al., 2001). Agresivita není nemoc, ale může být příčinou patologického chování. Pokud jedinec se takto projevuje, kvantitativně se útoky liší od jiných jedinců téhož druhu, můžeme mluvit o abnormálním chování (Abrantes, 1999).

Ne vždy považujeme agresivitu za nežádoucí. Například při obranách žádoucí je a učí sebekontrolu nikoliv agresivitě. Pes se učí v případě útoku reagovat adekvátně na protivníka. Má být ostražitý, ale neměl by se chovat příliš agresivně (Baumannová, 1994). Ve zpracované studii týkající se policejních psů, kde byla sledována problematika pokousání policejním nebo domácím psem, se zjistilo, že když policejní pes kousne, je zranění rozsáhlejší, než když kousne pes domácí (Meade, 2006). Také studie poukázala na fakt, že policejní pes při útoku většinou směřuje na životně důležité části těla: hlavu, horní část rukou a hrud' (Meade, 2006). Tohle můžeme vysvětlit několika faktory: velikostí (Meade, 2006), energií psa a jeho tendencí ke kousnutí a v neposlední řadě výcvikem (Eden, 1993).

Aloff (2004) popisuje i situace špatného vyhodnocení chování psa majitelem. Psovod si se domnívá, že se jedná o agresi, přitom důvod chování psa může být úplně jiný (chemická disbalance, fyziologické důvody). Proto je dobré nejprve vyloučit zdravotní problémy, a až poté se psem pracovat na zmírnění či úplném odstranění agrese. Na druhou stranu je až zarážející kolik majitelů toleruje neposlušnost a váhavé plnění povelů svého psa. Nejsou důslední ani při odmítnutí nebo zákazu a pes získá zkušenost, že vytrvat se mu vyplatí. Tací

majitelé mají často problémy s projevy agrese svého psa, které vlastně nevědomky podporují (Svoboda et al., 2001).

Blackshaw (1991) popisuje teritoriální agresivitu, kdy je vysoká šance napadení člověka psem v případě, kdy mu přechází přes jeho teritoriální území.

Luescher et al. (2009) se ve své studii zaměřil na problémové chování psů hlavně v útulku. Jejich výcvik probíhal pozitivní motivací, pomocí pamlsku vloženého do košíku zvykali psa na jeho nošení. Studie potvrdila, že předejít, a i zmírnit agresivní chování pozitivním výcvikem je možné (Luescher et Medlock, 2009). Blackshaw (1991) popisuje řešení agresivity výcvikem poslušnosti, zdrženlivosti, syntetickými progestiny, kastrací, kombinacemi (kastrace + poslušnost; progestiny + poslušnost...), v případě, že pes vážně poranil člověka, doporučuje euthanasii (Blackshaw, 1991). Naštěstí dnes je euthanasie brána jako poslední možnost, nikoliv jako první. Tak jako tomu bylo dříve (Svoboda et al., 2001).

Aloff, (2002) se zaměřuje na předcházení agresivního chování pozitivním tréninkem pomocí podmiňování místo donucovacích metod a trestů. Fyzický trest nebo silné okřiknutí psa za jeho nátlakové chování může mít za následek výraznější agresi. Majitel není obvykle připraven se se psem doopravdy utkat a po prvním či druhém pokousání raději ustoupí, což nadřazenost psa ještě více upevní (Svoboda et al., 2001). Pokud se pes nenaučí správně komunikovat s lidmi a dalšími psy (např. z důvodu násilných tréninkových metod), bude se projevovat agresivně (Aloff, 2002). Dosáhnout zlepšení nebo úplného odstranění agrese zle pomocí odborných trenérů (Serpell, 1996).

Agresivitu při krmení doporučuje Eichler (2011) odbourávat postupně. Radí psa ignorovat. Když pes vyliže misku, pochválit a přisypat krmení. Tento postup by se měl opakovat během jednoho krmení i čtyřikrát. Jakmile psu dojde, že pán není soupeř o potravu ale její zdroj, je vyhráno. Nežádoucí projevy se odbourají (Eichler, 2011).

Úmrtí způsobná zraněním od psa jsou vzácná (Hamilton, 2003). Většina úmrtí způsobená domácími psy se týkala většinou dětí a starších lidí, kteří nebyli schopni se bránit. Smrt způsobená útokem nastává v případě, kdy je psovi dovoleno opakovaně kousat a je mimo dozor jeho hlavního cvičitele (Meade, 2006). Oběti byli dle studie pokousaní hlavně velkými psy např.: pitbullteriéri, německými ovčáky, dobrmany a rotvajlery (Overall et Love, 2001). Huston et al. (1997) tvrdí, že od té doby, kdy se změnila taktika při výcviku z „najdi a kousni“ na „najdi a štěkej“, se počet pokousaných snížil. 99 % psů je v podstatě bezpečných a hodných. Jen se musí umět jim přizpůsobit (Eichler, 2011).

Velká chyba je přirovnávání psa k vlkovi. Ztotožňování psů s vlky umožňuje cvičitelům i majitelům ospravedlňovat fyzické trestání psů při výcviku analogií, že vlčí rodiče dosahují kontroly nad potomky agresivitou (Bradshaw, 2014).

Svoboda et al. (2002) sepsal seznam možných pomůcek a metod v boji s agresivním chováním domácích mazlíčků:

- Mechanické pomůcky – nasazování koše (i doma) a krátké vodítko snižuje sebevědomí psa a pocit nadřazenosti
- Tréninkové metody – pamlsky pouze v době výcviku, upevnit přivolání, rychlé provedení základních povelů
- Kastrace (účinná pouze v případě, pokud se jedná o agresivitu mezi samci)
- Medikamenty – účinné pouze v souvislosti s komplexním léčebným programem; léky na potlačení strachových reakcí; předcházet musí vyšetření

Pokud ani po komplexní terapii včetně kastrace se problém nevyřeší a je-li pes pro někoho z rodiny opravdu nebezpečný je lepší mu najít jiného pána (Svoboda et al., 2001).

4.2 Vokalizace

Vokální projev psa jsou všechny zvuky, které psi vydávají – štěkání, vytí, kňučení, vrčení apod. Tyto projevy psi používají při komunikaci se svým druhem, ale využívají je i při komunikaci s lidmi. Dle posledních studií se přišlo na to, že psi při vnímání zvuků používají pravou hemisféru a při vnitrodruhové komunikaci používají spíše levou hemisféru mozku (Reinholz et al., 2012 a Siniscalchi et al., 2012). Psi komunikují spíše řečí těla (výrazy, postojem těla apod), vokalizace řeč těla pouze „doprovází“ (Bailey, 2002). Bailey (2002) také zastává teorii, že pes se mnohem snadněji naučí slovní povel, pokud ho doprovází gesto.

V nedávných studiích bylo objeveno a potvrzeno štěkání jako prostředek ke komunikaci s lidmi, který vznikl několik tisíc let během domestikace psa (Yin, 2002).

Při zkoumání vlivu lidského pohlaví na reakci psa, psi měli menší tendenci štěkat na ženy než na muže (Wells et Hepper, 1998). To znamená, že obranně-útočné reakce jsou více vůči mužům než ženám (Beaver, 1982).

Yin (2002) popsal různé podtypy štěkání, které psi používají v různých kontextech. Ale mnoho vokálních projevů zůstává nejasných.

4.2.1 Štěkot

Pongracz et al. (2011) provedl pokus, zda jsou děti schopni rozeznat štěkot psa tak, jako dospělý člověk. Pouštěl dětem nahrávky různých druhů štěkotu psů – zoufalý, radostný, výhružný. Přišel na to, že děti od 5 let jsou schopny rozeznat emoce psa. Tím pádem vyšla najevo schopnost lidí rozpoznávat emocionální rozpoložení psa již od útlého věku.

Je prokázána častější vokalizace u psů než u vlků jako prostředek k dorozumívání se. To je dáno především cílenou selekcí lidí, protože u psa, který štěká, se předpokládalo, že tento jedinec má vlohy hlídače (Stanley, 2001). Naproti tomu někteří autoři považují štěkání za „vedlejší produkt“ domestikace (Coppinger et Coppinger, 2002).

Pongracz et al. (2011) popisuje štěkot jako cyklický zvuk, složený z mnoha jednotlivých tónů. U vlků je štěkot atonální zvuk s poměrně nízkou dominantní frekvencí (dominantní frekvence 145-170 Hz), který se opakuje jen jednou nebo dvakrát. U psů je rozsah frekvence mnohem větší (dominantní frekvence 160 – 2630 Hz) a nemusí být pouze atonální (Freddersen-Petersen, 2000). V jedné studii se prokázalo, že pes je schopen vyhodnotit situaci na základě štěkotu jiného psa. (Pongracz et al., 2005). Štěkot psa je jiný, pokud jedinec upozorňuje na blížícího se „cizince“ a jiný je v případě, pokud pes štěká z důvodu osamělosti (Pongracz et al., 2005). Známa je také studie, v níž byli psi trénováni, aby byli schopni rozřadit zvuky do 2 kategorií: psí zvuky a „nepsí“ zvuky. Bylo prokázáno, že nejlepší přítel člověka má schopnost zařadit zvuky do „kategorií“ – psí a „nepsí“ (Heffner, 1975).

Každé plemeno má typický štěkot. Malá plemena mají vyšší frekvenci než plemena velká (Freddersen-Petersen, 2000).

Pes štěká z důvodu hry, vzrušivosti, teritoriálního chování, separační anxiety (Overall, 2000).

Někdy je štěkot špatně označován jako projev agrese, zkušený choval či etolog, by měl ale vědět, že pes vyjadřuje agresi útokem, nikoliv štěkáním (Dunbar, 1979). Dle Fishera (1999) není dominantní pes stresován tolik, aby štěkal. Nadřazenost vyjádří položením brady na krk nebo záda, upřeným pohledem do očí.

Typu štěkání při obraně nebo ochraně je zatím nejméně porozuměno. Nesprávně ho nazýváme dominantní nebo agresivní (Coren, 2001). Při obraně má pes v sobě vždy trochu strachu, ale štěká pouze v případě ochrany člena smečky (Coren, 2001). Pes v obranné pozici nejprve štěká, pokud hrozbu nezažene, pokusí se utéct, ale pokud útěk není možný, tak se

hrozbu snaží potlačit pomocí vrčení, cenění zubů, výpadem, chňapáním a nakonec kousnutím (Dunbar, 1979).

Štěkání z frustrace je odezva na dlouhodobý stres. Tento druh štěkotu je opravdu nepříjemný. Pes dává najevo psychickou nepohodu, snaží se člověku říct o své špatném rozpoložení. Mohou to být pocity samoty, opuštění, frustrace z uvázání, zavření do místnosti, kde se nudí (Beaver, 1999). Řešit tuto situaci mu pomáhá právě štěkání, olizování, hrabání apod., protože určitá chování u psa vyplavují hormony. Pokud je tedy pes za tento druh štěkotu potrestán, dojde k prohloubení těchto pocitů osamělosti a vlastně vůbec nic se nevyřeší, ba naopak, negativní pocit ještě zesílí (Coppinger et Coppinger, 2002). Jedinec může monotónně štěkat, občas projev zakončí vytím (Beaver, 1999).

Zvuk vokálního projevu může mít také radostnou frekvenci a proto je zde pravděpodobnost zaměněny s radostným štěkáním. Majitel psa by měl však poznat, že se nejedná o radost, ale o strach. Že ho vlastně pes volá na pomoc (Rugaas, 2010).

Abrantes (1999) tvrdí, že přílišná uštěkanost psa v dnešní společnosti je způsobena nedostatečnou stimulací – štěká, protože nevybil přebytečnou energii.

Někdy je štěkání spojeno s hrou, výzkumným chováním u velice aktivních zvířat (Simpson, 2000). Pes spustí například při zazvonění návštěvy, nemůže se dočkat. Člověk toto chování posiluje vítáním se psem, mluví rozjařeně, dovolujeme mu skákat, prostě hrozná sranda (Antoniak-Mitchell, 2014).

Určitá plemena se vyznačují nepřiměřeným zvukovým projevem, štěkáním: jorkšírský teriér, bígl, malý knírač, west white highland teriér a foxteriér. Mezi plemena s nízkou intenzitou štěkání se řadí: bloodhound, zlatý retrívr, akita inu, novofundlandský pes (Coren, 2004).

4.2.2 Vytí

Vytí psa je pravděpodobně zapříčiněno teskněním psa v době, kdy nemá své pány. Eichler (2000) doporučuje léčbu tzv. šokem. Střídat místa a byty, kde se bude pes nechávat minimálně dvě hodiny zavřený. Je třeba bezpodmínečně se psem zvládnout základní poslušnost. Intenzivní práce psa unaví, taktéž hra a kartáčování, případně se doporučuje nechávat puštěné rádio při odchodu. Některá psí plemena vyjí častěji než jiná (Rugaas, 2010).

Dle Abranta (2010) vytí znamená jednu z následujících možností:

- Poskytnutí informace o hranici teritoria (ostatním smečkám)
- Posílení pouta mezi členy
- Navázání vztahu osamělého jedince s ostatními

4.2.3 Kňučení

Kňučení může mít několik příčin. Pes má hlad nebo žízeň, potřebuje se jít vyvenčit, anebo je v očekávání, tzn., že ví, co se bude dít, ale nemůže se toho dočkat (Coppinger et Coppinger, 2002). Někteří psi se naučí kňučet neustále, aby upoutali pozornost. Původně mohlo být kňučení spojeno s nějakým problémem, tísní, bolestí v situaci, kdy byl přítomen majitel (Abrantes, 1999).

4.2.4 Vrčení

Pes může dávat najevo vrčením nejistotu, neví, jak situaci zvládnout, také může vrčením vyjadřovat dominanci při vítání, ale i výzvu ke hře (bez vystrčených zubů) (Abrantes, 2010). Taylor et al. (2010) porovnával frekvence vrčení dle situace. Největší frekvence nastala v situaci, kdy si pes hlídal kost, střední při výzvě ke hře a nejnižší, když byl pes napaden cizím člověkem. Menší psi jsou agresivnější než velcí. Psi dokáží rozlišit na dálku dle vrčení, zda vrčí malý nebo velký pes. Tím vyhodnotí situaci – útěk x boj?? (Taylor et al., 2010).

Psi neumí mluvit a vrčí proto, aby odehnali jisté nebezpečí, cítí se být ohroženi. Když člověk vrčení ihned bez rozmyslu trestá, koleduje si o malér. Pes pak už bez varování přechází rovnou do útoku (Šusta, 2014). Šusta (2014) popisuje takovou zkušenost s osmiletým kokršpanělem s naučenou agresí. Dle Šusty (2014) je při navykání zvířete na něco, čeho se dřív bálo, důležité dobře sledovat signály a včas zastavit, pokud to zvíře přestává zvládat. Lze to řešit i naučením psa signálu „zvládám to“. Ve výsledku to vypadá tak, že např. „zlý chlap“ se přibližuje, pes zvedá pacičku „ještě dobrý“ (to je třeba pejska naučit), dostane odměnu, a chlap se vzdálí a následuje opakování. Postupně se vzdálenosti zkracují, až dojde k úplnému setkání psa a „zlého chlapa“.

Funění je pravděpodobně předchůdce vrčení. Jedinec vypouští vzduch nozdrami a dává najevo dominanci (Beaver, 1999).

4.2.5 Řešení problémů s vokalizací

Stejně jako u jiných problémů je nejdůležitější najít příčinu (Adams et Clark, 1989). Cross et al (2009) doporučuje již od štěněte učit povel ticho. Včasným naučením se předejde řadě problémům. Cross et al (2009) během výcviku popisuje sevření tlamy na několik sekund po vyřčení povelu ticho. Eichler (2011) se přiklání k názoru, že zabránit psovi ve vyluzování zvuků, které nám jsou nepříjemné, lze povellem – např. důrazné „zakazovací“ NE! Jako další řešení nabízí „dlouhodobé odložení“.

Často se stává, že domácí mazlíček štěká, protože je doma sám. Tady je třeba vyřešit problém osamocení (Cambell, 1986).

Správný hlídací pes štěká pouze v případě nějaké akce či události, a pokud je narušeno jeho teritorium, jinak je v klidu a pozoruje okolí. Mnoho lidí považuje za dobrého hlídače toho psa, který štěká na vše, co se hne – CHYBA. Stálým štěkáním dává pes najevo nejistotu (Lund et al., 1996). Nežádoucí štěkání psa je možné řešit s odborníky nebo léky (Sherman, 2008). Prvními léky k řešení problémového chování byla anestetika používaná při euthanasii (Svoboda et al., 2001). N

Eichler (2011) doporučuje léčbu šokem, střídání místo, kde bude pes sám, případně s cizím člověkem. Nechávat mu při odchodu puštěné rádio, „vzácnou hračku“.

Měli bychom trvat na omezení, nikoliv odstranění štěkání (Cross et al., 2009).

Důležité je kolik času věnujeme svému psovi. Výcvik a trénink musí být důsledný, aby odstranění nebo omezení nežádoucího chování bylo účinné a nejlépe napořád (Eichler, 2011). Cvičit by se mělo tak dlouho, dokud to baví psa i cvičitele. Jakmile jednoho z nich přestane výcvik bavit, je čas na změnu. I na procházce se oba učí a získávají spolu důležité zkušenosti (Eichler, 2011).

Existují také tzv. obojky s „citronelovým sprejem“, tyto obojky mají potlačit štěkání rozstříknutím nepříjemného zápachu kdykoliv se pes rozštěká (Wells, 2001). Wells (2001) ve své studii zjistila, že je účinný asi týden, ale pak si psi na zápach zvyknou a štěkají téměř stejně často jako před nasazením obojku.

Bradshaw (2011) radí změnit „postup“ odchodu. Psi se velice rychle učí souvislostem, velmi rychle pochopí, že pokud majitel vezme klíčky od auta, tak odejde a následuje samota. Celý trik je v tom, aby „odchodové signály“ spojili majitelé s dobrým výsledkem, např: vzít klíčky, jít ke dveřím, pochválit psa; vzít klíčky, projít dveřmi, hned se vrátit a dát pamlssek atd...

Šusta (2014) doporučuje naučit psa štěkat na povel pomocí zachycení. To znamená, že dojde k odměnění psa pokaždé, když štěkně. Časem se k tomu přidá povel. Je třeba časté opakování, dokud si mazlíček nespojí povel s činností. Jakmile mu tato spojitost dojde, nebude štěkat „zadarmo“, ale radši za odměnu.

4.3 Skákání na lidi

Některá nežádoucí chování se dají řešit tzv. „vrhačkou“. Vrhačka je svazek klíčů nebo to může být starý kovový obojek připevněný na barevné stuze (to, aby se dala dobře najít). Při nežádoucím chování se pes okřikne, pokud nereaguje, hodí se po něm „vrhačka“, která svým zvukem při dopadu psa překvapí. Pes se ihned musí přivolat a pochválit, dát pamlsky nebo odměnit hračkou. Účelem není psovi způsobit bolest, ale jeho leknutí, při kterém obrátí svou pozornost na nás (Eichler, 2011).

Šusta (2014) při skákání zvířete na lidi při příchodu domů doporučuje naučit psa neslučitelné chování se skákáním. Například při příchodu do bytu pes sedí na svém místě a čeká na odměnu – pohlazení a přivítání. Další možností je psa naučit, že přivítání, hlazení a mazlení se děje pouze v případě, pokud stojí všemi čtyřmi na zemi.

Šusta (2014) sepsal pár rad, jak postupovat při tréninku:

1. Mít správnou motivační odměnu (oblíbené pamlsky, hračku)
2. Dát zvířeti kontrolu (možnost z tréninku „vycouvat“, pocit bezpečí apod.)
3. Domluvit si tajnou řeč (klikr)
4. Shaping začít něčím, co už umí
5. Odměňovat, neuplácet
6. Být připraven na stres (chápat proč se zvíře uchýlilo do bezpečí a nechce cvičit)
7. Upravit tréninkový plán dle potřeb zvířete
8. Při chybě nebo odmítnutí udělat povel, vrátit se o krok zpět

4.4 Útěky, lov zvěře

Eichler (2000) tvrdí, že útěky psa mohou být touhou se osamostatnit. Důraz musí být kladen na pravidelnost a neustálé upevňování základních cviků. Psodod se snaží předvídat, kde hrozí možnost toulání a kdy se projeví pravděpodobně lovecký pud. Na volno by se měl pes pouštět v neznámém prostředí, ve kterém není zvyklý utíkat. Tulák potřebuje dostatečně unavit fyzicky i psychicky, tedy např. cviky sedni, lehni apod. Psa je lepší krmit jednou

denně, tím docílíme větší pozornosti psa, protože bude vyhladovělý (pamlsky). Z počátku je lepší provádět přivolání v oploceném prostoru, při každém úspěšném přivolání psa chválíme a odměňujeme. Postupně ztěžujeme prostředí a vždy po přivolání odměníme.

Pokud pes umí přivolání, ví, co je to povel „Ke mně“, může psovod při útěku psa například v lese použít elektrický obojek (Eichler, 2011). Na druhou stranu Eichler (2011) tvrdí, že obojek je nebezpečná zbraň, která v ruce začátečníka může způsobit těžko napravitelné škody – „zkazit psa“. Svoboda et al. (2002) doporučuje psa mít na vodítku, případně korigovat směr procházky pomocí „halti“ ohlávky.

Některé instinkty, které nutí lovecké psy k určitému chování, se nikdy úplně nezmění. I když chování, které se pes naučí, může být ve výsledku stejné jako u jiného plemene, mohou rozdíly v instinktech vyžadovat mírně odlišné přístupy k výcviku a odměňování (Antoniak-Mitchell, 2014).

Svoboda et al. (2001) popisuje i tzv. loveckou agresivitu. Ta se projevuje lovem malých psů, drobných zvířat hned po jejich spatření, bez očichání. A když se mu je podaří chytit, třepe s nimi a snaží se je usmrtit. Jedná se ale o vzácné chování.

V lese je pro psa nejdůležitější nos, protože ho přivede ke kořisti (Trumler, 1982). Lovečtí psi jsou proslulí svou čichovou vnímavostí a ostrostí (Hepper, 1988). Schopnost najít jiná zvířata byla pro psa dříve životně důležitá kvůli přežití. Výcviky ukazují, že psi mohou poznat přesně směr stopy (Johnson, 1977). Při studování, zda je lepší stopař fena nebo pes, se ukázalo, že psi jsou o trochu lepší (Cain et al., 1988). Z evolučního hlediska to dává smysl, pes svůj čich má jemnější, protože se více zabývá čichovými aktivitami – vyhledávání fen, hájení území... (Wells et Hepper, 1998).

Útěk psa za zvěří je způsoben nedostatečným přivoláním a přerušením nežádoucí činnosti. Řešením je naučit psa dokonalé přivolání (Eichler, 2011).

V psychologii zvířat má používání elektrických šoků dlouhou tradici při zkoumání účinků trestu na chování a bylo prokázáno, že za kontrolovaných laboratorních podmínek tento trest skutečně změní chování zvířete určitým způsobem (Bradshaw, 2014). Výcvik psů ovšem není prováděn za kontrolovaných laboratorních podmínek, tím pádem, co se pes naučí, není často úplně to, co se naučit měl. Výzkumy ukázaly, že němečtí ovčáci cvičení pomocí elektronickými obojky se více bojí svých („odborných“) pánů, i když na sobě obojky nemají, než psi cvičení za použití kombinace odměn a trestů (Schilder et Borg, 2004). Když šok není správně načasován, může být strach a úzkost psa ještě větší (Bradshaw, 2014). Jsou zdokumentovány případy, kdy šoky od neviditelných plotů vyvolaly u psů nevyprovokované a vážné útoky na lidi (Polsky, 2000). Eichler (2011) upozorňuje na fakt, že lidé nemají trestat

psa za něco, co ho nebyli schopni naučit. Radí: „Zhluboka se nadýchněte, a pokud to nepomůže, tak bouchněte radši sebe. Uvažte psa kousek dál a cvik si důkladně promyslete. A pokud nevíte, jak dál, nevádí, vraťte se o kousíček zpět“.

Tím, že lidé ocení a pochopí konečné potřeby loveckého psa, umožní mu uspokojující psí život, bude si ho užívat jak člen rodiny a zároveň cvičení bude zábava (Antoniak-Mitchell, 2014).

Eichler (2011) sepsal pár bodů pro psy „tuláky“:

- Tuláka musíme dostatečně unavit (delší procházky, výcvik poslušnosti)
- Každodenně cvičit v době před krmením (pes žere jen jednou denně)
- Cvičit přivolání v oploceném prostoru
- Na začátku cvičení je důležité seznámení psa s pamlsky (zda je pamlsk dost atraktivní)
- Za každé správné splnění cviku dostane pes pamlsk
- Jestliže pes zvládá po dobu jednoho týdnu přivolání v oploceném prostoru dobře, je vhodné prostředí změnit
- Z počátku, kdy je pes pouštěn na volno, je na místě používat různé rušivé předměty (náhubek, šňůru, kterou za sebou potáhne apod.

Ve většině případů jsou útěkáři poháněni loveckým pudem. Proto by měli být na vodítku, dokud nemají perfektní přivolání (Svoboda et al., 2001).

Šusta (2014) má praxi s výcvikem fenky jménem Qeena, která se „bála“ svého jména. A to proto, že původní majitel ji po přivolání potrestal. Tím pádem pro ni její jméno znamenalo trest a zásadně se k majitelce po přivolání nevracela. Společně s novou majitelkou to vyřešili tím, že na fenku volali obměnou jejího jména Qeenuš, Qeenuško apod.

Mnozí psi se na vodítku chovají způsobně, ale po odepnutí vodítka vezmou do zaječí. Odepnutí vodítka se pro ně stalo synonymem toho, že už nejsou pod ničí kontrolou. To se dá odstranit pomocí vypouštěcího povelu. Naučit psa, aby se držel u majitele, dokud nedostane pokyn k odběhnutí (Antoniak-Mitchell, 2014).

Jedna z variant, jak ovládnout útěkáře, je naučit ho „emergency recall“. Tento povel popisuje Šusta (2017) ve své knize Neznám druhé takové zvíře jako je pes. Emergency recall spočívá v tom, že pes se naučí jeden povel plnit automaticky za každé situace, ať se děje, co se děje. Jedná se o jednoduché povely – sedni, lehni stůj. Šusta (2017) učí povel stůj. Během

procházky doporučuje několikrát zastavit se psem na vodítku s povel. Poté již bez vodítka. Odměnou je v tomto případě povel k pokračování v cestě. Povel stůj se vlastně podmíněným reflexem, je bez pamlsků, červeným tlačítkem, kdy pán se psem ztrácí kontakt. Pes ho vykoná automaticky.

4.5 Separáční anxiety

4.5.1 Charakteristika

Jde o jeden z nejčastějších problémů, kdy trpí pes, majitelé a i sousedi. Ti zpravidla donutí majitele k návštěvě odborníka, pokud chce nadále setrvat v bytě (Svoboda et al., 2001). Separáční úzkost je panická reakce (Lem, 2002), běžná porucha chování u psů. Je to jedním z nejčastějších problémů (Herron et al., 2014). Schwartz (2003) charakterizuje separáční anxieta jako extrémní emocionální a behaviorální reakce. Ve chvíli, kdy pes zůstane doma sám, štěká, kňučí, vyje, močí, kálí, kouše nejrůznější předměty nebo škrábe zdi a dveře, vykazuje nejrůznější psychosomatické poruchy (průjem, zvracení, vylizování lysin na vlastním těle) (Svoboda et al., 2001).

Herron et al. (2008) potvrzují, že úzkost u zvířat je reakce na podnět, při kterém se očekává nebezpečná situace. Mezi příznaky separáční anxiety může patřit nadměrné slinění (Lund et Jorgensen, 1999). Poznáme to tak, že pes má hrud', nohy nasáklé slinami a po příchodu majitele přijme nadměrné množství vody v důsledku dehydratace (Sherman, 2000).

Lund et Jorgensen (1999) uvádějí, že chování, které se pojí se separáční anxieta, se dělí do 4 částí:

1. Průzkumné chování
2. Bezohledné chování
3. Destruktivní chování
4. Vokalizace

McGreevy at Maters (2008) uvádějí zároveň, že většinou psi se separáční úzkostí se bojí také hluku a bouřky. Častým příznakem separáční anxiety je ničivost (Sherman, 2000).

Eichler (2011) poukazuje na to, že destruktivní chování může mít příčinu v nedostatečné pozornosti, které se jedinci nedostává. Dá se říct, že i výprask je pro psa určitou odměnou v případě, kdy se cítí být nedostatečně milován.

Agorafobie je strach z veřejných míst nebo veřejných shromáždění. Mnoho zvířat má agorafobii vrozenou a projeví se pud sebezáchovy (Abrantes, 1999).

Strach může být jednou z dalších příčin separační anxiety. Bohužel, majitel může v psovi bojácnost nevědomky podporovat. Například chlácholení, pohlázení, utěšování, pomazlení nebo podpora utěci do bezpečí. Tím zvířeti potvrzuje, že opravdu jde o nebezpečí (Svoboda et al., 2001).

Diferenciální diagnóza nejčastějších příznaků (Svoboda et al., 2001):

1. Defekace, urinace - nejprve je třeba vyloučit patofyziologické příčiny důkladným klinickým a laboratorním vyšetřením
 - Strach z odloučení – pes kálí a močí pár minut po odchodu majitele, bez ohledu na to jestli byl před chvílí vyvenčen
 - Nedostatečná výchova – pes kálí a močí v přítomnosti majitele i po vyvenčení
 - Nedostatečné venčení – málo příležitostí se vyvenčit na vhodném místě
 - Strach nebo rozrušení – střelba
 - Podřízenost, vítání, značkování – při vítání, v přítomnosti jiného psa
2. Destruktivní chování
 - Strach z odloučení – krátce po odchodu majitele, zaměřeni většinou na okna, dveře, podlahu, polštáře atd.
 - Hra se zakázanými předměty
 - Štěněčí žmoulání – při růstu zubů
 - Reakce na strach – střelba, bouřka, ohňostroj
 - Reakce na rušivé podněty – škrábání na dveře, skákání na okno
 - Hyperaktivita – hlavně mladí psi a lovecká plemena
3. Nadměrná vokalizace
 - Strach z odloučení – ihned po odchodu pána
 - Reakce na podněty z okolí – kolemjdoucí
 - Hra
 - Agresivita
 - Strach

4.5.2 Výskyt

Poruchy se vyskytují u psů v každém věku u obou pohlaví (Svoboda et al., 2001). Jak strach, tak úzkost mohou nastat v kontextu vnímání zvýšené hrozby pro jednotlivce (Sherman et Mills, 2008). Zatímco strach nastává v reakci na přítomnost specifického averzního spouštěče, úzkost se vyvíjí, když zvíře předjímá negativní výsledek, například v místě, kde se předtím setkal se spouštěčem (Casey, 2002) (Levine, 2009). Svoboda et al. (2001) popisuje strach jako extrémně nepříjemný stav, který ovlivňuje chování psa ve všech situacích. Přeroste-li přes určitou mez, propadá zvíře panice a stává se neovladatelným, nevyzpytatelným. Bohužel, majitel se obrátí ve většině případů na odborníka až v pokročilejším stadiu. Pokud je zřejmé, co pocit strach způsobuje, je náprava možná. V opačném případě je situace daleko složitější a není jasné, zda je možné psa pocitu zbavit.

Psi mohou také zažít úzkost spojenou s odchodem majitelů. To potvrzuje Schwartz (2003), k tomuto chování dochází nejčastěji v nepřítomnosti majitele. V některých případech to může zajít tak daleko, kdy pes kouše majitele a staví se do dveří. Separáční úzkost se může také vyskytnout v případě stěhování nebo rozvodu (Lund et Jorgensen, 1999). Někteří majitelé se domnívají, že jde o jakousi pomstu zvířete nebo hraje roli jeho nedostatečné výchování. Ve skutečnost se jedná o projev úzkosti z důvodu opuštění člověkem (Svoboda et al., 2001). Dle Overalla (2000) se separáční úzkost objevuje častěji u adoptovaných psů. Lund et Jorgensen (1999) zase uvádí častý výskyt separáční anxiety u psů, kteří ve šteněčím věku prodělali nějakou nemoc, nebo byli často samy. Schwartz (2003) popisuje největší náchylnost štěňat k sociálním problémům ve věku 6 – 13 týdnů. Separáční anxiety se nejvíce vyskytuje u jedinců od 9 měsíců do 2 let (Simpson, 2000). Termín separáční úzkost byl primárně používán pro všechny problémy, které jsou spojeny s odloučením. Dnes máme ale jasně objasněny příčiny závislé a nezávislé na separáční anxiety (Appleby et Pluijmakers, 2004).

U psů a smíšených plemen se úzkost vyskytuje častěji než u čistokrevných psů a fen (Appleby et Pluijmakers, 2004). Psi získaní od rodin a přátel mají nižší pravděpodobnost výskytu separáční anxiety, ale u psů z útulku, zverimexu nebo jiných obchodů se úzkost vyskytuje nejčastěji (McGreevy et Masters, 2008). Také se potvrdila větší pravděpodobnost výskytu u psů, kteří mají stále k dispozici plnou misku (Riva et al., 2008). McGreevy et Masters (2008) cituje některé vědce, zjistili, že pokud pes žije s více ženami, pravděpodobnost výskytu separáční anxiety je vysoká. Naproti tomu jsou vědci, kteří tuto teorii vyvrací. Podle nich hraje klíčovou roli délka vítání se psem při příchodu domů – čím delší vítání, tím je pravděpodobnost výskytu větší (Flannigan et Dodman, 2001)

Beerda et al. (1999) poznamenává, že k separačním anxiétám může dojít ještě z nedostatku pohybu a sociálního kontaktu s člověkem. Vztah člověka a psa je velice silný. Vnímá i neshody v rodině, stres, hádky (Cain, 1983). U psů, kteří byli odloučení od lidí, byla naměřena zvýšená produkce glukokortikoidů (Tuber et al., 1996).

Mohou vznikat ze strachu a vztahů souvisejících s úzkostí (např. strach z izolace, strach z podnětů vyskytujících se v kontextu odloučení). Dále je možné rozlišovat mezi sociálními a neosobními podněty, které vyvolávají reakci (Serpell et Hsu, 2001). Efektivní stav strachu a úzkosti může fungovat na úrovni: specifické emoční reakce, změna nálady, nebo jako rys temperamentu. Úzkostné emocionální reakce, nálady a temperament mohou být pro majitele problematické a jsou důvodem k obavám. Herron et al. (2014) zastává názor, že v případě ztráty druhého psa v domácnosti, může dojít k vývoji separační anxiety. To ale neznamená, že další pes v domácnosti tento problém vyřeší.

4.5.3 Prevence a náprava

Někteří majitelé se s tím prostě smíří a berou psa všude s sebou (Svoboda et al., 2001). Nejlepším řešením všech problémů je prevence. Asi nejlepší cesta je konzultace s odborníkem (Herron et al., 2014). V dlouhodobé nepřítomnosti majitele je nutné požádat jinou osobu, aby psa v pravidelných intervalech kontrolovala a venčila (Sherman et Mills, 2008). Herron et al (2008) doporučuje před odjezdem se psem provádět dvacetiminutové fyzické cvičení, které sníží psovi nadbytečnou energii. Určitě je na místě před odchodem z domu zabezpečit nebezpečné místnosti a předměty před psem, aby se neporanil (Herron et al., 2014). Psa odměňujeme za klidné chování (Lem, 2002). Mnoho útlků poskytuje poradenství se separační anxiétou a to z důvodu příjmu velkého počtu psů s tím behaviorálním problémem (Herron et al., 2014). Svoboda et al. (2001) se zaměřuje na naučení psa základních povelů „místo“ a „zůstaň“. Je třeba je cvičit v klidu a zpočátku je nespojovat s odchodem majitele, ale vždy s až přehnanou pochvalou a pamlskem. Pes by měl mít cviky zažité proto, aby i v úzkosti byl ovladatelný.

Principem léčby je dokázat vystavit psa situacím, které u něj vyvolávají bojácnost, aniž by se bál. Prostě naučit ho být sám (Svoboda et al., 2001). Léčba úzkosti musí být vymyšlena na míru dle potřeb psa, aby nedošlo k prohloubení nežádoucího chování (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Ukázalo se, že léčba separační úzkosti trvající 12 týdnů se jeví jako ideální doba léčení. Během této doby účastníci studie vyplňovali dotazníky o průběhu léčení, pokroky, zlepšení a zhoršení. U 75 % psů se léčba ukázala jako úspěšná (Blackwell et al., 2006). Během

léčebného procesu psa určitě netrestáme, mohlo by dojít k prohloubení úzkosti (Simpson, 2000). Existují doporučení psa před odjezdem nakrmit, jídlo vyvolává pozitivní reakci při konzumaci a většina jedinců s plným břichem odpočívá. Tudíž „nemají čas zlobit“ (Herron et al., 2014).

Eichler (2011) radí jedince při odchodu ignorovat, jako kdyby šel majitel psa jen k sousedce a hned se vrátil. Při příchodu jen zběžně pozdravit a nijak výrazně se nevítat. Upozorňuje na fakt, kdy není vhodné psa kárat za zničené věci, protože v určitých případech může být i trest pro psa odměnou.

Tuber et al. (1999) doporučuje zavírat psy při odchodu do klece, zde se cítí být v bezpečí a neprojevuje se u něj stres. Naproti tomu jsou někteří autoři, kteří tvrdí pravý opak. Zavřením do klece může strach a úzkost u psa zesílit. Bylo zaznamenáno i sebepoškozování a snaha o útěk (Herron et al., 2014) (Schwartz, 2003). Pokud je tato metoda používána necitlivě, může hraničit s týráním. Je to hraniční možnost a na tu se pes musí postupně připravovat a přivykat (Eichler, 2011).

Simpson (2000) navrhuje řešení v podobě hračky s pamlskem, kterou pes dostává zásadně při odchodu majitele. Tím lze docílit, že mazlíček se bude těšit na odchod majitele. Je vhodné psa zaměstnat v případě, pokud je doma sám. To potvrzuje i Eichler (2011), jednou z možností je zabavení psa hračkou či hlavolamem, kterým se zabaví v naší nepřítomnosti (např. koule s různými otvory a pamlsky, vyvrтанá buvolí kost naplněná masem či sýrem apod.). Bradshaw (2011) spoléhá na výborný čich psa, při odchodu doporučuje nechat psovi kus oděvu, který nese vůni majitele. Užitečná mohou být také opatření, kdy se snažíme snížit závislost psa na majiteli. Například nedovolit mu spát v posteli, sedět pánovi na nohách, nebo nenechat psa majitele pořád následovat (Svoboda et al., 2001). Je třeba zdůraznit, že tato opatření jsou pouze dočasná, jakmile se pes zbaví strachu, je možné ho pustit zpátky do postele (Svoboda et al., 2001).

Dobrý vliv na odstranění úzkosti má dobrý výcvik, zpevňuje vztah psa a člověka (Lund et Jorgensen, 1999).

Je potřeba snížit kontakt mezi psem a člověkem. Toho lze docílit rozdělení péči o psa do celé rodiny, nejen na jednoho člena (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Problémy spojené se strachem a úzkostí u psů jsou v zásadě vyřešeny pomocí technik modifikace chování, jako je desenzitizace a kontraindikace (Landsberg et al., 2012).

Jedna studie u psů prozkoumala anxiolytické vlastnosti diazepamu ve spojitosti s léčbou separační anxiety. Kdy 53 % vlastníků přerušilo léčbu diazepamem kvůli nedostatečné účinnosti a 58 % kvůli nežádoucím účinkům (ataxie, zvýšená chuť k jídlu, nadměrná sedace,

neklid, zvracení, průjem, agrese, zácpa) (Herron et al., 2008). Dosavadní dávky diazepamů se v této studii značně lišily, což je důležité, protože účinky benzodiazepinů jsou závislé na dávce, vyšší dávky pravděpodobně způsobují nežádoucí účinky, jako je ataxie (Overall, 2013).

Lem (2002) doporučuje léčbu léky jako doplněk při vývoji postupné desenzitizace.

Léky používané pro řešení problémového chování se dělí do několika skupin (Svoboda et al., 2001):

- antipsychotika (také neuroleptika) – mohou se použít například při strachu z bouřky; používá se hlavně acepromazin, promazin a chlorpromazin
- antidepresiva – léčba hlavně úzkostí a depresí; nejvíce se předepisuje imipramin, klomipramin, amitriptylin
- anxiolytika slouží k tlumení úzkosti; předpis hlavě diazepamů, fenobarbitalu a amitriptylinu; dělí se na dvě skupiny:
 - sedativní hypnotika – vedou ke spánku nebo hypnóze
 - autonomní sedativa
- stabilizátory nálady

King et al. (2000) uvádí, že psi, kteří užívali Clomipramine, což je antidepresivum, reagovali rychleji na léčbu separační úzkostí, a zrovna tak probíhala rychlejší léčba u jiných psychických poruch. Sherman (2007) zase popisuje výborné účinky při léčbě Fluoxetinem.

Možným řešením úzkosti či předcházením separační anxiety může být i kastrace. U kastrováných psů je výskyt daleko nižší (McGreevy et Masters, 2008). Pokud majitel nechce zvíře nechat rovnou kastrovat, existují léky a preparáty, které kastraci simulují a potlačení produkci pohlavních hormonů (Svoboda et al., 2001).

Pes si moc dobře umí zapamatovat čas, kdy bude doma sám. Tím pádem dochází k úzkosti ještě před a při odchodu majitele (Lund et Jorgensen, 1999).

Pokud se majitel vrátí domů a zjistí, že pes napáchal něco, co neměl, určitě psa netrestat! Vyvolalo by to něm ještě větší úzkost a ničemu by to neposloužilo (Bradshaw, 2011).

4.6 Urinace, defekace

Tato problematika zahrnuje vyměšování na nežádoucím místě, značkování močí, močení jako projev podřízenosti, močení v důsledku rozrušení, močení a kálení spojené se strachem z odloučení nebo jiným strachem (Svoboda et al., 2001). Značkují dominantní feny a feny před háráním, které při tom mají zvednutý zadek. Samec a samice mohou během hárání značkovat společně, aby zdůraznili svůj svazek (Abrantes, 2010). Obecně se má za to, že značkování má pro psy spíše význam jako komunikační prostředek se psy v okolí než ohraničení teritoria, neboť značkování místa, kde má pes lože není běžné. Proč někteří psi značkují doma, není jasné (Svoboda et al., 2001). U psů můžeme odlišit značkování od močení dle určitých kritérií. Při značkování je proud moči nasměrován na nějaké konkrétní místo a pes vyloučí menší množství moči než při běžném močení. Při značkování má pes vysoko zvednutou nohu, většinou do strany (Peters et Mech, 1977). Většinou značkují samci do 2 let se zdvihnutou nohou malým množstvím moči. Zpravidla bez zjevné příčiny, někdy po návštěvě člověka nebo přítomnosti jiného psa (Svoboda et al., 2001).

Mezi důvody vyprazdňování psa v bytě patří nečistotnost (špatný chov, nečistotná fena), nedostatečná socializace štěněte (Pluijmakers et al., 2010), submisivní projev, značkování, vzrušení, nedostatečné venčení, fobie, disfunkce kognitivní, nemoc (Sherman, 2000). Urinace jako projev podřízenosti se může objevit při příchodu pána domů. Pes se radostí a na důkaz podřízenosti lehce pomočí. Svou roli může sehrát i genetická predispozice. Obvykle se spojí dohromady více faktorů – pes je celý den sám doma, pán se se psem radostně vítá, pes radostně skáče, běhá, tím pádem plný močový měchýř může povolít a nehoda je na světě (Svoboda et al., 2001). Hárající feny značkují častěji než obvykle a to proto, aby informovaly samce o svém stavu (Abrantes, 2010).

Dalším důvodem polyurie může být zdravotní problém. Nejčastější příčinou je osmotická diuréza, při které z různých důvodů dochází k vyučování glukózy močí, což je spojeno se ztrátami vody v organismu. Příčiny polyurie mohou být: Diabetes mellitus, glukagom, hypertyreóza a další (Doubek et al., 1998). Někdy je těžké rozlišit, zda pes močí ze zdravotního důvodu, anebo proto, že je nečistotný. Příčinou bývá nedostatek příležitostí k vyprazdňování na místě k tomu určenému. Většinou se ale jedná o patofyziologické příčiny (záněty, vaginitida, metritida, prostatitida a další). V mnoha případech se stává, že i po uzdravení pes nadále kálí a močí v bytě, protože je to pro něj pohodlnější (Svoboda, 2001).

Vyprazdňování a močení je častější u samců, nejspíše kvůli silnější motivaci k označování území (Beerda et al., 1999). Intenzita značkování je dána geneticky.

Značkovacím stimulem jsou pachy a snaha je překrýt svým (Svoboda et al., 2001). Abrantes (1999) popisuje, že výkaly obsahují specifické pachy, proto psi používají své výkaly pro značkování teritoria.

Nevhodná defekace a urinace může být začátkem separační anxiety (Blackwell et al., 2006). Dle Schwarze (2003) dochází k defekaci a urinaci do 15 od odchodu majitele.

Od šteněčího věku preferují psi k vyměšování určitá místa, a ta pak vyhledávají pravidelně (Svoboda et al., 2001). Defekace na veřejných prostranstvích může být problém, mnoho majitelů neodklízí výkaly po svých mazlíčcích. Může to být jedna z obav chovu psů ve městech (Jason et Zolik, 1985). Průzkum ukázal, že po svém psu uklízí jen každý třetí majitel (McCharg et al., 1995).

Psy je třeba pravidelně vakcinovat a odčervovat, aby nedošlo k nákaze zoonózami (Murray et Penridge, 1997). Náchylné k nákazám jsou především děti, které se mohou nakazit kontaktem se znečištěnou půdou nebo nemocným zvířetem (Schantz et Glickman, 1978).

Na mladého psa rychle sílícího a rostoucího se musí postupně zvyšovat nároky na výchovu, včetně hygienických návyků (Eichler, 2011). Je důležité, aby trest přišel během vyměšování. 1-2 sekundy po vykonání potřeby je trest pro psa bezpředmětný (Svoboda et al., 2001). Když je zvíře zatíženo povinnostmi a výcvikem, cítí se šťastné, protože dostává pochvaly a odměny. K úplnému štěstí mu už pak jen chybí naše láska (Eichler, 2011).

Značkování lze odstranit kastrací (Svoboda et al., 2001).

Jedním z důvodů urinace v bytě mohou být také zdravotní problémy. Polyurie může být také vedlejším účinkem léků, například kortikosteroidů (Svoboda et al., 2001).

Při řešení problémů s polyurií a kálením na nežádoucím místě je nejlepší psa pozorovat, a když začne být nervózní a hledat místo, kde by vykonal potřebu, vzít ho, odnést na místo vhodné k vykonání potřeby. Po vykonání potřeby hodně chválit (Svoboda et al., 2001).

Svoboda et al (2001) sepsal seznam opatření k vyměšování se na správném místě:

- Na žádoucí místo je třeba psa vodit při návratu majitele, po probuzení, nakrmení, projevení příznaků k vykonání potřeby
- Mírný trest v případě, že pes chce vykonat potřebu na nežádoucím místě (plácnutí, tlesknutí..) a hned odnést na správné místo
- V době, kdy je pes sám, je dobré zavřít ho do místnosti, kde ještě potřebu nevykonal
- Starší psi, kteří nemají zvládnuté hygienické návyky, by se měli v nepřítomnosti pána zdržovat pouze v okolí pelíšku, případně být v kleci (zde by měl vydržet 2-3 hodiny přes den, celou noc)
- Psa doporučuje odměnit pamlsky s vysokou hodnotou
- Pokud pes má potřebu kálet a močit v noci není vhodné ho krmit pozdě odpoledne a večer, případně zamezíme přístup k vodě
- V úporných případech, kdy se zvíře odmítá vymočit venku, se mohou podat medikamenty, aby jedinci nezbylo nic jiného než se několikrát venku vymočit

Močení z důvodu podřízenosti se projevuje hlavně u štěňat a bázlivých psů. Zachází-li člověk se psem hrubě a krutě je zde vysoká pravděpodobnost přehnané podřízenosti a pomočování se. Toto chování může znamenat snahu psa o zmírnění agrese útočnicka. Pokud opravdu v tu chvíli s útokem na psa přestane, je zde vysoká pravděpodobnost, že pes se příště pomocí znovu, aby odvrátil nebezpečí (Svoboda et al. 2001).

4.7 Hauserův syndrom

Na základě příběhu Kašpara Hausera, chlapce uvězněného ve sklepech od útlého věku bez kontaktu s člověkem, se někteří etologové rozhodli učinit studie, díky nimž je možné zjistit vrozené a naučené chování (Mikulica, 1985).

Rané zkušenosti se uplatňují i v sociální oblasti. U psů bylo zjištěno, že se jejich senzitivní chování formuje v senzitivní fázi mezi 3. a 4. týdnem života s maximem v 7. týdnu. Jakýkoliv problém v této době způsobuje těžké poruchy veškerého chování v pozdějším životě (Veselovský, 2005).

Dle Eichlera (2000) se jedná o sociální deprivaci, kdy pes byl v izolovaném prostředí a neměl možnost se seznámit s jinými tvory a různými vlivy. Mikulica (1985) popisuje obdobná poškození jako u hauserovských zvířat u tzv. kotcových psů. Jedná se o psy, kteří vyrůstali u

nesvědomitého majitele do 4 až 5 měsíců uzavření v kotci bez procházek a kontaktů s lidmi a jinými psy.

Izolace v raném věku může jedince trvale mentálně poškodit. Zejména u savců, izolovaně vychované jedince vůbec nelze objektivně srovnávat s normálně vychovanými jedinci (Veselovský, 2005).

Hauserovské zvíře má tedy oslabeny a poškozeny i mnohé projevy vrozeného chování. Při vývoji mláďete zvířete v izolaci a v prostředí chudém na vnější podněty je dokonce do určité míry bráněno i fyzickému rozvoji nervové soustavy. I výchova vlků v zajetí má negativní vliv na hmotnost jejich lebek. Obsah mozkovny je u vlků asi o 10 % větší (Mikulica, 1985).

Takto zanedbané zvíře se učí vše pomalu a zpravidla u něj přetrvává bázlivost spojená s divokostí. Náprava není jednoduchá. Potřeba je kvalitní obojek a vodítko, majitel vodí psa záměrně do náročnějších a rušnějších prostředí. Pokud pes již zvládá tyto situace, tak za předpokladu, že ve známém prostředí ovládá základní poslušnost, začneme s výcvikem i v rušném prostředí. U takto postiženého zvířete, je třeba výcvik v rušném prostředí opakovat i v případě, že cviky v prostředí již ovládá (Eichler, 2000).

5 Bibliografie

- Abrantes, R. 1999. Řeč psů. DONA. České Budějovice. ISBN: 80-86136-56-6.
- Abrantes, R. 2010. Dog language. Dogwise. USA. ISBN: 09-660-48-407.
- Adams, G., Clark, W. 1989. The prevalence of behavioural problems in domestic dogs a survey of 15 dogs owners. Australian Veterinar Practice. (19). 135-37.
- Andrew, U. 2004. Diagnostic and management of compulsive disorders in dogs and cats: Clinical Techniques in small Animal Practice.
- Antoniak-Mitchell, D. 2014. Z lovcce společníkem. 1. PLOT. Praha. ISBN: 978-80-7428-30-8.
- Appleby, D., Pluijmakers, J. 2004. Separation anxiety in dogs: The function of homeostasis in its development and treatment (Reprinted from Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice, vol 33, pg 321-344,2003). Clinicaal Techniques in Small Animal practice. 19 (4). 205-215.
- Appleby, D. 2010. Association of Pet Behaviour Counsellors [online]. Copyright. [cit. 2017-12-30]. Dostupné z: <<http://www.apbc.org.uk/articles/caninedominance>>
- Arhant, C., Bubna-Littitz, H., Bartels, A., Futschik, A., Troxler, J. 2010. Behaviour of smoller and larger dogs: Effects of training methods, incosistency of owner behaviour an dlevel of engagement in activities with the dog. Applied Animal Behaviour Science. (123). 131-142.
- Bailey, G. 2002. What is my dog thinking. Hamlyn. London. ISBN: 80-7181-833-x.
- Bamberger, M., Houpt, K. 2006. Signalment factors, comorbidity, and trends in behavior diagnoses in dogs: 1644 cases (1991–2001). J. Am. Vet. Med. Assoc. (229). 1591–1601.
- Baumannová, D. 1994. Výchova a výcvik psů. Aktuell. Bratislava. ISBN: 80-88733-17-0.
- Beaver, B. 1982. Distance increasing postures of dogs. Veterinary Medicine: Small Animal Clinician. 77. 1023-1024.
- Beaver, B. 1999. Canine Behaviour: A guide for veterinarians. W.B. Saunders Company. USA. ISBN: 13-978-0-7216965-7.
- Beerda et al., B. 1999. Chronic stress in dogs subject to social and spatial restriction: I. Behaviour respons. Physiology & Behavior. 66 (2). 233-242.
- Bekoff, M. 1995. Play signals as punctuation: the structure of social play in canids. Behaviour. 132. 419-429.
- Bernardo, L., Gardner, M., Amon, N. 1998. Dog bites in children admitted to Pennsylvania trauma centers. International Journal of Trauma Nursing. 4. 121-127.

- Binev, R. 2011. Behavioural Diagnostics: Monograph. Kota Print. Stara Zagora, Bulgaria.
- Blackshaw, J. 1991. An overview of types of aggressive behavior in dogs and methods of treatment. *Applied Animal Behaviour Science*. (30). 351-361.
- Blackwell, E., Casey, R., Bradshaw, J. 2006. Controlled trial of behavioural therapy for separation-related disorders in dogs. *Veterinary Record*. 158 (16). 551-554.
- Blenski, C. 2011. Dog Speak: Recognising and understanding behaviour. Veloce publishing.
- Boyd, C., Fotheringham, B., Litchfield, C., McBryde, I., Metzger, J., Scanlon, P., Somers R. Winefield, A. 2004. Behaviour. Somers R. Winefield. 17 (21). 144-166.
- Bradshaw, J., Lea, A. 1992. Somers R. Winefield. Dyadic interactions between domestic dogs. 17 (21). 245-253.
- Bradshaw, J. 2014. Cesta do psí mysli. 1. PLOT. Praha. ISBN: 978-80-7428-235-5.
- Brain, P. 2010. Aggression. *Encyclopedia of Applied Animal Behaviour and Welfare*. CABI Publishing. Wallingford. . 8-10.
- Cain, A. 1983. A study of pets in the family. In: Katcher, A.H., Beck, A.M. (Eds): *New Perspective on Our Lives with Comproation Animals*. Philadelphia. University of Pennsylvania Press.
- Cain, W., Gent, J., Goodspeed, R., Leonard, G. 1988. Evaluation olfactory of dysfunction in the Connecticut Chemosensory Clinical Research Center. *The Laryngoscope*. 98 (1). 83-88.
- Cambell, W. 1986. Effects of training regimens, isolation and physical environment on canine behavior. *Modern veterinary practice Journal* 67. . 239.
- Casey, R. 2002. Fear and stress. *BSAVA manual of canine and feline behavioural medicine*. . 144-53.
- Cools, A., Van Rossum, J. 1970. Caudal dopamine and stereotype behaviour of cats. *Arch. Int. Pharmacodyn. Ther.* 187 (1). 163-173.
- Cope, N. 2008. Dogs and Psychosis. In: *Ezine articles [online]*. [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <<http://ezinearticles.com/?DogsandPsychosis&id=2900226>>
- Coppinger, R., Coppinger, L. 2002. *Dogs: A new understanding of canine origin, behaviour and evolution*. University of Chicago press. Chicago. ISBN: 02-261-15-631.
- Coren, S. 2001. *How to speak dog: Mastering the art of dog-human communication*. Atria Books. New York. ISBN: 0-432-02-97-X.
- Coren, S. 2004. *Co má pes na mysli*. Euromedia Group. Praha.
- Cross, N., Rosenthal, K., Phillips, C. 2009. Risk factors for nuisance barking in dogs. *Australian Veterinary Journal*. 87 (10). 402-408.

- Dodman, N., Shuster, L. 1998. *Psychopharmacology of Animal Behavior Disorders*. Blackwell Science. Inc. Madlen. USA.
- Dostál, J. 1995. *Chov psů: genetika v kynologické praxi*. DONA. České Budějovice. ISBN: 80-85463-58.
- Doubek, J., Čada, F., Fábiková, R., Huml, O., Kolevská, J., Raška, V., Svoboda, M. 1998. *Endokrinologie psa a kočky. 1. Česká asociace veterinárních lékařů malých zvířat*. Praha. ISBN: 80-902595-0-2.
- Dunbar, I. 1979. *Why dogs do what they do*. Tfh Pubns Inc. USA. ISBN: 08-662-28-004.
- Eden, R. 1993. *K9 officer's Manual*. Alta: Detseling Enterprises Ltd. Calgary.
- Eichelman, B. 1987. Neurochemical and psychopharmacologic aspects of aggressive Behavior. *Psychopharmacology: The Third Generation of Progress*. Raven. New York. . 697–704.
- Eichler, I. 2000. *Problémové chování psů. První*. PLOT. Praha. ISBN: 80-902603-6-5.
- Eichler, I. 2009. *Buď já, nebo pes!*. První. MOTTO. Praha. ISBN: 978-80-7246-435-7.
- Eichler, I. 2011. *Problémové chování psů. 2*. PLOT. Praha. ISBN: 978-80-7428-084-9.
- Feldman, K., Trent, R., Jay, M. 2004. Epidemiology of hospitalizations resulting from dog bites in California 1991-1998. *American Journal of Public Health*. 94.
- Flanningan, G., Dodman, N. 2001. Risk factors and behaviours associated with separation anxiety in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 214 (4). 460-466.
- Fox, M. 1969. Behavioral effects of rearing dogs with cats during the "critical period of socialization. *Behaviour*. (35). 273-280.
- Freddersen-Petersen, D. 2000. Vocalization of European wolves (*Canis lupus lupus* L.) and various dog breeds (*Canis lupus f. fam.*). *Archives Of Animal Breeding*. 43 (4). 387-397.
- Freedman, D., King, J., Elliot, O. 1961. Critical period in the social development of dogs. *Science*. (133). 1016-1017.
- Fuller, J. 1967. Experiential deprivation and later behaviour. *Science*. (158). 1645-1652.
- Garattini, S., Giacalone, E., Valzelli, L. 1967. Isolation, aggressiveness and brain 5-hydroxytryptamine turnover. *J. Pharm. Pharmacol.* 19 (5). 338–339.
- Gershman, K., Sacks, J., Wright, J. 1994. Which dogs bite—a case-control study of risk-factors. *Pediatrics* 93. . 913–917.
- Guy, N., Luescher, U., Dohoo, S., Spangler, E., Miller, J., Dohoo, I., Bate, L. 2001. Risk factors for dog bites to owners in a general veterinary caseload. *Appl. Anim. Behav. Sci.* (74). 29–42

- Halil, M. 2015. Influence of zoohygienic conditions on the behavior of dogs reared in shelters. Faculty of Veterinary Medicine. Trakia University,.
- Hamilton, N. 2003. How to start a K9 unit. Police.
- Hare, B., Woods, V. 2016. Geniální psi. 1. Dokořán s.r.o. Praha. ISBN: 978-0-7363-775-0.
- Hart, B. 1980. Canine Behavior Veterinary Practice Publishing. Santa Barbara. . 117.
- Heffner, H. 1975. Perception of biologically meaningful sounds by dogs. J. Acoust. Soc. Am. (58). 124.
- Henry, J., Stephens, P. 1977. The social environment and essential hypertension in mice: possible role of the innervation of the adrenal cortex. Prog. Brain Res. 47. 263–276.
- Hepper, P. 1988. The discrimination of human odour by the dog. Perception. 17 (4). 549-554.
- Herron, M., Lord, L., HUSseini, S. 2014. Effects of preadoption counseling on the prevention of separation anxiety in newly adopted shelter dogs. Journal of Veterinary Behaviour: Clinical Applications and Research. 9 (1). 13-21.
- Herron, M., Shofer, F., Reisner, I. 2008. Retrospective evaluation of the effects of diazepam in dogs with anxiety-related behavior problems. J Am Vet Med Assoc. 239 (9). 1420–4.
- Hiby, E., Rooney, N., Bradshaw, J. 2004. Dog training methods: Their use effectiveness and interaction with behaviour and welfare. Animal Welfare. 13. 63-69.
- Higley, J., Mehlman, P., Taub, D., Higley, S., Suomi, S., Vickers, J., Linnoila, M. 1992. Cerebrospinal fluid monoamine and adrenal correlates of aggression in free-ranging rhesus monkeys. Arch. Gen. Psychiatry. (49). 436–441.
- Hsu, Y., Serpell, J. 2003. Development and validation of a questionnaire for measuring behavior and temperament traits in pet dogs. J. Am. Vet. Med. Assoc. (223). 1293–1300.
- Chapillon, P., Patin, V., Roy, V., Vincent, A., Caston, J. 2002. Effects of pre-and postnatal stimulation on developmental, emotional and cognitive aspects in rodents. Developmental Psychology. 41 (4). 373-387.
- Christensen, E., Scarlett, J., Campagna, M., Houpt, K. 2007. Aggressive behavior in adopted dogs that passed a temperament test. Appl. Anim. Behav. Sci. (106). 85–95.
- Jackson, N. 1995. Public open spaces and dogs. Australian Parks and Recreation. 31. 11-14.
- Jason, L., Zolik, E. 1985. Stimulus control and modeling strategies for controlling urban dog litter. Urban Ecology. (9). 63-73.
- Johnson, G. 1977. Tracking Dog Theory and Methods. New York: Arner. . 181.

- Kuan, L., Colwill, R. 1997. Demonstration of a Socially Transmitted Taste Aversion in the Rat. *Psychonomic Bulletin and Review*. 4 (3). 374-377.
- Landsberg, G. 2016. Behavioral Problems of Dogs. In: Merck Manual: Veterinary Manual [online]. Merck Sharp & Dohme Corp. USA. [cit. 2017-10-08]. Dostupné z: <<http://www.merckvetmanual.com/behavior/normal-social-behavior-and-behavioral-problems-of-domestic-animals/behavioral-problems-of-dogs>>
- Landsberg, G., Hunthausen, W., Ackerman, L. 2012. Elsevier Health Sciences: Behavior problems of the dog and Cat3: behavior problems of the dog and cat.
- Lea, A. 1993. Dyadic interactions between domestic dogs during excersice. *Antrozoos*. (5). 234-253.
- Lem, M. 2002. Behaviour odification and pharmacotherapy for separation anxiety in 2-year-old pointer cross. *The Canadian Veterinary Journal La Revue vétérinaire canadienne*. 43 (3). 220-222.
- Levine, E. 2009. Sound sensitivities. *BSAVA manual of canine and feline behavioural medicine*. British Small Animal Veterinary Association. . 159-68.
- Lockwood, R. 1995. The ethology and epidemiology of canine aggression. *The Domestic Dog: Its Evolution, Behavior and Interactions with People*. Cambridge University Press. Cambridge. . 131–138.
- Lorenz, K. 2003. *Takzvané zlo*. Academia. ISBN: 802001098.
- Luescher, U., Medlock, R. 2009. The effect of training an enviromental alterations on adoption succes of shelter dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 117 (1). 63-68.
- Lund, D., Jorgensen, M. 1999. Behaviour patterns and time course of activity in dogs with separation problems. *Animal Behaviour Problems*. 63 (3). 219-236.
- Lund, J., Agger, J., Vestergaard, K. 1996. Reported behaviour problems in pet dogs in Denmark: age distribution and influence of breed and gender. *Prevetive Veterinary Medicine*. (28). 33-48.
- Martiš, J. 1988. *Učební exty odborné kynologické přípravy bránců psovodů*. Metasport. Ostrava. . 241.
- McGreevy, P. 2004. *Equine Behavior—A Guide for Veterinarians and Equine Scientists*. W.B. Saunders. London.
- McGreevy, P., Masters, A. 2008. Risk factors for separation-related distress and feed-related aggression i dogs: Additional findings from a survey of Autralian dog owners. *Applied Animal Behaviour Science*. 109 (2-4). 320-328.
- McCharg, M., Baldock, C., Headey, B., Robinson, A. 1995. *National People and Pets Survey*. Urban Animal Management Coalition. Sydney.

- Meade, P. 2006. Police and domestic dog bite injuries: What are the differences? What are the implications about police dog use?. *Injury Extra*. 37 (11). 395-401.
- Mech, L. 1970. *The wolf: The Ecology and Behavior of an Endangered Species*. Garden City, N.Y. :Natural History Press.
- Mikulica, V. 1985. *Poznej svého psa*. Státní zemědělské nakladatelství. Praha
- Murray, R., Penridge, H. 1997. *Dogs nad Cats in the Urban Enviroment: A Handbook of Municipal Pet Management*. Chiron Media. Mooloolah. . 385.
- Nederhof, A. 1985. Methods of coping with social desirability bias: a review. *Eur. J. Soc. Psychol.* 15. 263–280.
- Notari, L., Goodwin, D. 2007. A survey of behavioural characteristics of pure-bred dogs in Italy. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 103. 118–130.
- Oswald, M. 1991. Report on the potentially dangerous dog program: Multnomah country. *Athrozoos* 4. Oregon. . 247-254.
- Overall, K. 2013. *Elsevier Health Sciences: Manual of clinical behavioral medicine for dogs and cats*.
- Overall, K. 2000. Common problems in anxiety n aggression: Introduction to an overview of behavioral medicine.
- Overall, K., Dunham, A., Frank, D. 2001. Frequency of nonspecific clinical signs in dogs with separation anxiety, thunderstorm phobia and noise phobia, alone or in combination: 141 cases (1999–2000). *J. Am. Vet. Med. Assoc.* 219. 467–473.
- Overall, K., Love, M. 2001. Dogs bites human - demography, epidemiology, injury, and risk. *Journal of the American Veterinary Medical Association*.
- Peters, R., Mech, L. 1977. Scent-making in wolves. *Am. Sci.* . 628-67.
- Pethrick, J. 2010. Dominance. *Encyclopedia of Applied Animal Behaviour and Welfare*. CABI Publishing. Wallingford. . 185-186.
- Pluijmakers, J., Appleby, D., Bradshaw, J. 2010. Exposures to video images between 3 and 5 weeks of age decreases nephobia in domestic dogs. *Animal Behaviour Science*. 126 (1). 51-58.
- Pluijmakers, J., Appleby, D., Bradshaw, J. 2003. Sensitive periods in the development of behavioural organization in the dog and role of emotional homeostasis. *International Veterinary Behavioural Meeting*. 32 (2). 119-126.
- Polsky, R. 2000. Can aggression in dogs be elicited through the use of electronic pet containment system?. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 3. 345-357.

- Pongracz, P., Molnár, C., Miklósi, A., Csányi, V. 2005. Human listeners are able to classify dog barks recorded in different situations. *J. Comp. Psychol.* (119). 136–144.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L., Malle, B. 1994. Social dominance orientation: a personality variable predicting social and political attitudes. *J. Pers. Soc. Psychol.* (67). 741–763.
- Reece, W. 2003. *Fyziologie domácích zvířat*. 1. Grada. Praha. ISBN: 80-7169-547-5.
- Reis, D. 1974. Central neurotransmitters in aggression. *Res. Publ. Assoc. Nerv. Ment. Dis.* 52. 119–148.
- Reisner, I. 2002. *Manual of Canine and feline Behavioural Medicine*. BSAVA. Quedgeley. Gloucester UK. . 181–192.
- Reisner, I., Houpt, K., Shofer, F. 2005. National survey of owner-directed aggression in English Springer Spaniels. *J. Am. Vet. Med. Assoc.* (227). 1594–1603.
- Riva, J., Bondiolotti, G., Michelazzi, M. 2008. Anxiety related behaviour disorders and neurotransmitters in dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 114 (1-2). 168-181.
- Rogeness, G., Hernandez, M., Macedo, C., Mitchel, E., Amrung, S., Harris, W. 1984. Clinical characteristics of emotionally disturbed boys with very low activities of dopamine-beta-hydroxylase. *J. Am. Acad. Child Psychiatry*. 23 (2). 203–208.
- Rogeness, G., Javors, M., Pliszka, S. 1992. Neurochemistry and child and adolescent psychiatry. *J. Am. Acad. Child. Adolesc. Psychiatry*. 31 (5). 765–781.
- Rugaas, T. 2010. *Štěkáání - zvuk psí řeči*. Plot. Praha. ISBN: 978-80-7428052-8.
- Salman, M., New Jr, J., Scarlett, J., Kass, P., Ruch-Gallie, R., Hetts, S. 1998. Human and animal factors related to relinquishment of dogs and cats in 12 selected animal shelters in the United States. *J. Appl. Anim. Welfare Sci.* 1. 207–226.
- Scott, J., Fuller, L. 1965. *Genetics and Social Behaviour of the Dogs*.
- Serpell, J. 1996. Evidence for an association between pet behaviour and owner attachment levels: *Applied Animal Behaviour Science*. 47.
- Serpell, J., Hsu, Y. 2001. Development and validation of a novel method for evaluating behavior and temperament in guide dogs. *Appl Anim Behav Sci.* 72 (4). 347–64.
- Serpell, J. 2005. *Thinking with Animals: New Perspectives on Anthropomorphism*. Columbia University Press. New York.
- Sherman, B. 2000. Canine separation anxiety. *Compendium on continuing education for the practising veterinarian-north american edition*. . 328-339.
- Sherman, B. 2008. Separation anxiety in dogs. *Compendium*. . 28-31.

- Sherman, C., Reisner, I., Taliaferro, L., Houpt, K. 1996. Characteristics, treatment, and outcome of 99 cases of aggression between dogs. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 47. 91-108.
- Sherman, ., Mills, . 2008. Canine anxieties and phobias: an update on separation anxiety and noise aversions. *Vet Clin North Am Small Anim Pract.* 38 (5). 1081–106.
- Schantz, P., Glickman, L. 1978. Current concepts in parasitology: toxocaral visceral larva migrans. *New England Journal of Medicine.* (298). 298.
- Schenkel, R. 1967. Submission; its features and function in the wolf and dog. *Am. Zool.* (7). 319-329.
- Schilder, M., Borg, J. 2004. Training dogs with help of the shock collar: Short and ong term behaviour effects. *Applied Animal Behaviour Science.* (85). 319-334.
- Schwartz, S. 2003. Separation anxiety syndrome in dogs and cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association.* 222 (11). 1526-1532.
- Simpson, B. 2000. Canine separation anxiety. *Compendium on Continuing Education fr the Peacting Veterinarian.* 22 (4). 328-338.
- Soproni, K., Miklo' si, A., Topa' l, J., Csa' nyi, V. 2002. Dogs' (Canis familiaris) responsiveness to human pointing gestures. *J. Comp. Psychol.* (116). 27-34.
- Spoont, M. 1992. Modulatory role of serotonin in neural information processing: Implications for human psychopathology. *Psychol. Bull.* 112. 330–350.
- Stanley, C. 2001. *How to speak dog.* Atria Books. USA. ISBN: 07-432-0297-X.
- Svartberg, K. 2006. Breed-typical behavior in dogs—historical remnants or recent constructs?. *Appl. Anim. Behav. Sci.* (96). 293–313.
- Svoboda, M., Senior, D., Doubek, J., Klimesš, J., a kol, . 2001. *Nemoci psa a kočky - II. díl. 1.* NOVIKO, a.s. Brno. ISBN: 80-902595-3-7.
- Šusta, F. 2014. *Trénink je rozhovor, ve kterém má i váš pes co říct. 1.* PLOT. Praha. ISBN: 978-80-7428-232-4.
- Takeuchi, Y., Mori, Y. 2006. A comparison of the behavioral profiles of purebred dogs in Japan to profiles of those in the United States and the United Kingdom. *J. Vet. Med. Sci.* (68). 789–796.
- Taylor, A., Reby, D., McComb, K. 2010. Why large dogs sound mre aggressive to human listeners: Acoustic bases f mitivation misattribution. *Ethology.* 116 (12). 1155-1162.
- Tinbergen, N. 1953. *Social Beaviour in animals.* CHAPAN AND HALL. ISBN: 978-94-011-7686-6.
- Tinbergen, N. 1963. On aim and methods of ethology. *Zeitschrift fur Tierpsychologie.* (20). 410-433.

- Topál, J., Gácsi, M., Miklósi, Á., Virányi, Z., Kubinyi, E., Csányi, V. 2005. Attachment to humans: a comparative study on hand-reared wolves and differently socialized dog puppies. *Animal Behaviour*. 70 (6). 1367-1375.
- Trumler, E. 1982. *Rozumíme psům?*. Panorama. Praha.
- Uzunova, K. 2011. *Animal Welfare (Hygiene, Ethology, Protection)*. Faculty of Veterinary Medicine. Trakia University. Dzhemi Stratus Publ., Stara Zagora.
- Uzunova, K. 2013b. *Methods for typing the temperament of dogs and its prosocialisation*. Dzhemi Stratus Publ. Stara Zagora.
- van den Berg, L., Schilder, M., Knol, B. 2003. Behavior genetics of canine aggression: behavioral phenotyping of golden retrievers by means of an aggression test. *Behav. Genet.* (33). 469–483.
- Veselovský, Z. 2005. *Etologie: biologie chování zvířat*. Academia. Praha. ISBN 80-200-1331-8
- Wallner, A. 1998. The Role of Fox, Lynx and Wolf in Mythology. *KORA Bericht*. (3).
- Wang, X., Tedford, R. 2008. *Dogs: their fossil relatives and evolutionary history*. 1. Columbia University Press. Columbia. ISBN: 978-0-231-13528-3.
- Weiss, H., Friedman, D., Coben, J. 1998. Incidence of dog bite injuries treated in emergency departments. *J. Am. Med. Assoc.* 279. 51–53.
- Wells, D., Hepper, P. 1998. Male and female dogs respond differently to men and women. *Applied Animal Behaviour Science*. 61 (4). 341-49.
- Wells, D. 2001. The effectiveness of a citronella spray collar in reducing certain forms of barking in dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. Queen's University Belfast. (73). 209-309.
- Wells, D., Hepper, P. 2006. Prenatal olfactory learning in the domestic dog. *Animal Behaviour*. (72). 681-686.
- Wingfield, J., Moore, I., Goymann, W., Wacker, D., Sperry, T. 2006. Contexts and ethology of vertebrate aggression: implications for the evolution of hormone-behavior interactions. *Biology of Aggression*. Oxford University Press. New York. . 179–182.
- Wright, J. 1991. Canine aggression toward people. *Veterinary Clinics of North America Small Animal Practice: Advances in Companion Animal Behavior*. W.B. Saunders Company. Philadelphia. . 299–314.
- Yin, S. 2002. A new perspective on barking in dogs (*Canis familiaris*). *Journal of Comparative Psychology*. (116). 189-193.
- <http://www.african-boerboel.co.za>

<http://g.cz/18-fotografii-psu-keri-prave-znicili-cely-dum/>

<http://www.rebldog.cz/cz/nase-znacky/129/nina-ottosson-pamlskove-hlavalamy-psi-spolecenske-hry>

6 Přílohy

Příloha č. 1

Tabulka 1: Zvukové signály

Agresivita	
Vrčení	Velmi hluboké, vycházející z hrudi
Cenění zubů 1	S vrčením, které není tak hluboké
Štěkot 1	Rychlý, opakovaný
Štěkot 2	Rychlý, opakovaný, který mění tón ví než 1 štěkot, s ceněním zubů, používaný psy
Strach	
Kňučení 1	Dlouhé, tón se zvyšuje
Vytí 1	Jednotlivé vysoké
Štěkot 3	Opakované vysoké ňafání, skoro kňučení
Nadřazenost	
Cenění zubů	Jako cenění zubů 1, ale měkčí
Vrčení 2	Jako vrčení 1, ale krátké
Podřízenost	
Kňučení 2	Rychlé vysoké zaječení
Fňukání	Kňučení, které vydávají jen štěňata
Jiné sociální souvislosti	
Kňučení 3	Rychlé, opakované, výzva ke hře nebo prosba o kontakt
Štěkot 4	Jemný, vysoký - výzva ke kontaktu
Bafání	Rychlý zvuk s nafouknutou tlamou - varování, poplach
Štěkot 5	Hodně jako štěkot 1, nejčastěji jako varování, že v teritoriu je cizinec
Kňučení 4	Jako kňučení 1, ale používáno štěňaty jako volání o pomoc
Vytí 2	Vlčí vytí - při osamělosti nebo rituálech smečky

Zdroj: Abrantes (2010)

Tabulka 2: Přehled štěkání

Druh štěkání	Motiv	Zvuk	Zvukový obraz	Odměna	Řešení
Naučené štěkání	Vyžadování pozornosti	Haf-haf-pauza, haf-haf-pauza.	Opakování. Zároveň kontrola zda si jedince někdo všímá.	Mluvení na psa, dotyk, pohled, nadávky, prostě veškerá pozornost	Přehlížet, nevěnovat pozornost
Vzrušení	Vyjádření očekávání, hodně energie, moc věcí se děje najednou	Haf-haf-haf. Haf-haf-haf. Haf-haf-haf.	Nekonečné štěkání, vysoká frekvence.	Stimulace- něco se děje, bude dít.	Zmírnění situace, zklidnění sám sebe, vytvořit klidnější situaci
Obrana, varování, hlídání	Obrana sebe sama, teritoria, jídla, smečky. Vychází z obavy	Vrrr-vraf-vraf-vrrrr.	Vysoká intenzita, trvá krátce. Efekt šoku.	Hrozba zmizí.	Alternativní chování. Musíme odstranit to, co pes chápe jako hrozbu.
Strach/obava	Strach ze samoty nebo i jiného důvodu.	Hou-hou-hou, hou-hou-hou.	Vysokofrekvenční souvislý zvuk. Dlouhé zvukové řady. Občas zakončeno vytím	Vybíjí strach ničením věcí, hrabáním, škrábáním. Může být panický nebo pasivní.	Prizpůsobený trénink tomu, jak být sám doma. Postupovat krok za krokem.
Nekonečné štěkání, nuda, dlouhodobý stres, frustrace	Zoufalost, samota. Problém se časem zvětšuje.	haf-haf-haff, haf-haf-haaf-uuu.	Monotónní zvuk. Opakuje se pořád dokola. Může přejít do vytí.	Aktivace endorfinů, které uklidňují.	Změnit denní život. Nechat ho stát se členem smečky.
Varovné štěkání	Varování smečky před nebezpečím.	Jedno, dvě štěknutí.	Krátký ostrý zvuk.	Smečka reaguje.	Tento druh štěkání by se měl cenit.

Zdroj: Rugaas (2010)

Příloha č. 3

Tabulka 3.: Intenzita štěkání dle plemen

Skoro neštěkají	Velmi štěkají
Basenji	Pyrenejský ovčák
Šiba inu	Šíperka
Clumber španěl	Pinčové
Bloodhound	Salašníčtí psi
Barzoj	Dogovítí
Italský chrtík	Teriéři
Buldok	Jezevčíci
Mops	
West highland terrier	
Sibiřský husky	
Aljašský malamut	

Zdroj: Rugaas (2010)

Příloha č. 4

Obrázek 1

Popis obrázku

1. Hrozba	4. nevýrazná hrozba – pes je nejistý
2. Nejistá hrozba	5. strach
3. Slabá hrozba	6. Vyjádření nejistoty v přítomnosti nadřazeného psa

Zdroj: <http://www.african-boerboel.co.za>

Příloha č. 5
Obrázek 2

Příklad zničené místnosti osamělého psa

Zdroj: <http://g.cz/18-fotografii-psu-dum-prave-znicili-cely-dum/>

Příloha č. 6
Obrázek 3

Psiho svěřence lze v době nepřítomnosti člověka zabavit i různými hlavolamy

Zdroj: <http://www.rebeldog.cz/cz/nase-znacky/129/nina-ottosson-pamlskove-hlavolamy-psi-spolecenske-hry>